

UTJECAJ RAZVOJA TURIZMA U MALIM OTOČNIM DRŽAVAMA

Franić, Meri

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:510546>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-19**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET SPLIT

DIPLOMSKI RAD

**UTJECAJ RAZVOJA TURIZMA U MALIM
OTOČNIM DRŽAVAMA**

MENTORICA:
prof. dr. sc. Petrić Lidija

STUDENTICA:
Meri Franić

U Splitu, lipanj 2016.

Sadržaj

Sažetak.....	III
1. UVOD.....	1
1.1. Problem i predmet istraživanja.....	1
1.3. Ciljevi i metodologija rada.....	2
1.2. Struktura rada.....	3
2. MALE OTOČNE DRŽAVE – POJMOVNO ODREĐENJE.....	4
2.1. Definicija države.....	4
2.2. Problematika klasifikacija država.....	5
2.3. Male otočne države.....	7
3. SPECIFIČNOSTI TURIZMA OTOČNIH DRŽAVA.....	12
3.1. Pojmovno određenje turizma.....	13
3.2. Razvoj turizma u malim otočnim državama: opća obilježja.....	16
3.2.1. Pozitivni učinci turizma.....	17
3.2.2. Negativni učinci turizma.....	17
3.3. Održiv i odgovoran turizam.....	20
4. PREGLED IMPLIKACIJA RAZVOJA TURIZMA U MALIM OTOČNIM DRŽAVAMA.....	24
4.1. Male otočne države u međunarodnom i globalnom okruženju.....	24
4.1.1. Male otočne države i njihov kolonijalni status.....	26
4.1.2. Gestrateška uloga malih otočnih država.....	27
4.2. Problemi i izazovi održavanja malih otočnih država.....	28
4.3. Male otočne države na turističkom tržištu 21. stojeća.....	29
4.3.1. Male otočne države Subsahare (Afrika).....	30
4.3.2. Male otočne države Kariba (Amerike).....	33
4.3.3. Male otočne države Jugoistočne Azije (Azija i Pacifik).....	37
4.3.4. Male otočne države Južne Azije (Azija i Pacifik).....	39
4.3.5. Male otočne države Oceanije (Azija i Pacifik).....	41
4.3.6. Male otočne države Sredozemlja (EU).....	44
4.4. Čimbenici razvoja turizma na području malih otočnih država.....	49
4.5. Održivi turizam malih otočnih država.....	51
5. ZAKLJUČAK.....	52

LITERATURA	55
Popis tablica	58
Popis slika.....	59
Popis grafikona.....	60
Dodatak	61

Sažetak

Turizam kao globalna pojava, prisutan je od najranijih vremena, a kao industrija i gospodarska grana prepoznat je u novije vrijeme. To je uslužni sektor koji apsorbira mnogobrojne druge djelatnosti u kreiranju turističkog proizvoda, te kao takav umrežava realni i javni sektor te podupire razvoj i/ili povećanje nacionalnog bogatstva. I dok s jedne strane turizam pobire pozitivne ocjene, sa druge strane o turizmu se vode rasprave kao o vrlo opasnoj gospodarskoj djelatnosti jer u prostoru i okolišu, u društvu i socijalnoj ravnoteži, unosi devijacije sa nepovratnim posljedicama. Iako je u svijetu globalni turizam prisutan, on nije jednako zahvatio sve dijelove svijeta. Vrlo zanimljive na turističkom tržištu postaju destinacije koje se tek otkrivaju, a među njima su i male otočne države. Male otočne države su se relativno kasno uključile u turističke tokove. Na turističkom tržištu nastupaju selektivnom ponudom, a mnoge među njima postale su brend na turističkom tržištu. Ostale male otočne države većinom su u razvojnoj fazi, gdje izostaju ciljevi turističkog razvoja i politike razvoja, jer se iste nalaze u različitoj fazi životnog ciklusa razvoja turizma. Male otočne države ne mogu se uspoređivati. Ipak, određene zaslužuju posebnu pažnju. U radu su detektirane male otočne države koje se ističu u odnosu na ostale male otočne države u regiji, te je u radu potvrđeno kako se opći gospodarski razvoj i turistički razvoj isprepliću i potvrđuju.

Ključne riječi: *male otočne države, turizam, ekologija, globalizacija, održivi razvoj.*

1. UVOD

U posljednjih nekoliko desetljeća na turističkom tržištu evidentne su promjene gospodarskih, tehnoloških, kulturoloških i inih kretanja. Promjene na turističkom tržištu bilježe se u segmentu potražnje i u segmentu ponude. Potražnja za turističkim proizvodima i sadržajima unosi obilježja individualizirane percepcije informiranih pojedinaca (turista) o očekivanim doživljajima turističkog putovanja, što kod ponude kreira potpuno otvoreno tržište za nove destinacije sa inovativnom (novom) ponudom.

Države raspolažu različitom moći i/ili potencijalom nametanja u gospodarskim i inim (među)odnosima, bilo u međunarodnom, međukontinentalnom okruženju, ili u globalnom poimanju Svijeta. Sa stajališta gospodarskog značaja, turizam je izuzetno unosno područje sa potencijalom umrežavanja raznorodnih djelatnosti u kreiranju ukupnog turističkog nacionalnog proizvoda. Zapošljavanje domicilnog radnog kontingenta te održavanje pozitivnog i prepoznatljivog turističkog imidža, vodi ka utvrđivanju tržišnih pozicija regija, država ili uže definiranih destinacija. Bilo da je riječ o globalnom, nadnacionalnom, regionalnom ili nacionalnom poimanju turističkog tržišta, valja primijetiti kako promjene kroz sveukupnost globalizacijskih procesa utječu na pojavu novih turističkih destinacija, a među njima se kao zasebna kategorija mogu razmatrati i male države, te kao zaseban segment među njima i otočne države sa specifičnim postojećim i potencijalnim izazovima razvoja turizma.

1.1. Problem i predmet istraživanja

Problem je vrlo nespretno vezati uz pojam države, jer je država nositelj naziva, područja (teritorija) i političkog uređenja. Također, države u gospodarskom ili društvenom ili kulturološkom smislu manifestiraju ili reflektiraju veličine koje međusobno nisu usporedive jer se temelje na specifičnim okolnostima i okruženju, pa je i utjecaj razvoja turizma u malim otočnim državama nespretno uspoređivati. Turizam, između ostalog, nastankom i razvojem, unosi čitav niz pozitivnih i negativnih konotacija u diskusiju. Također se turizam ne može univerzalno vrednovati, što potvrđuje i turistička statistika i statistike turizma. U današnje vrijeme neophodno je usklađivanje normi i standarda mjerenja učinaka turizma, a nije postignut konačan konsenzus oko tog pitanja, niti je u primjeni zajednička metodologija da bi se mogli polučiti konačni uvidi, jer turizam je

promjenjiva varijabla i ovisi o mnogim čimbenicima.

U skladu s problemom istraživanja, predmet istraživanja je utjecaj razvoja turizma u malim otočnim državama. Drugim riječima, svaka država koja istodobno ispunjava uvjet da je otočna država, na turističkom tržištu kreira specifičan turistički proizvod koji je u različitoj fazi zrelosti, različito je pozicioniran u odnosu na ostale otočne države, geografskim položajem udovoljava specifičnom ponudom, prepoznata je od specifičnih segmenata turista, te je manje ili više usmjerena na postizanje određenih ciljeva koji se pretaču upravo kroz turističku aktivnost i turistički imidž. Država, bilo otočna ili ne, može biti samo djelomično afirmirana kroz turizam, pa se može govoriti i o mikrodestinacijama unutar šireg konteksta otočne države.

Utjecaj razvoja turizma valja promatrati multidisciplinarno i u skladu sa specifičnim zahtjevima koji se nameću pred pojedinu malu otočnu državu. Sinteza nalaza može ukazivati na specifičnosti malih otočnih država u pogledu turističkog razvoja. To mogu biti određeni problemi i izazovi, a težište je na održivom razvoju, odnosno na razvoju koji podržava gospodarsku, društvenu i ekološku komponentu turizma.

1.2. Ciljevi i metodologija rada

Ciljevi istraživanja izabrane teme mogu se oblikovati na sljedeći način:

- detektirati obilježja male države,
- istražiti teorijske odrednice turizma u kontekstu malih otočnih država,
- ispitati implikacije razvoja turizma u malim otočnim državama.

U radu će biti korištene metode analiza ili raščlanjivanje neke složene materije na njene komponente sve do elemenata koji više nisu djeljivi, a u ovom slučaju to je definiranje pojmova iz teorije države i teorije turizma. Sinteza, ili spajanje više elemenata u jednu cjelinu, će biti korištena kako bi se udovoljilo multidisciplinarnom pristupu problematici iz područja turizma, održivog razvoja turizma. Dedukcija ili oblik posrednog zaključivanja kod kojeg se sud izvodi od općeg ka posebnom ili pojedinačnom, koristi se kod analize sadržaja razvojnih strategija turizma u specifičnom okruženju pojedine otočne male države ili njezinog lokaliteta. Indukcija ili vrsta posrednog zaključka kod kojeg polazimo od pojedinačnog ka općem, služi kod kreiranja uvida u skladu sa postavljenim ciljevima istraživanja. U tom smislu biti će korištena analiza sadržaja i izvješća o turističkoj statistici i gospodarskoj statistici izabranih malih otočnih država.

1.3. Struktura rada

Razrada izabrane teme će biti prikazana kroz ukupno pet dijelova. U prvom dijelu, uvodu, definirani su problem, predmet i ciljevi rada uz objašnjenje metodologije i strukture rada.

U drugom dijelu rada će biti obrađena problematika država sa stajališta klasifikacije država prema kriteriju veličine. Kao zasebna kategorija će biti definirana i kategorija malih otočnih država.

U trećem dijelu rada težište će biti na istraživanju specifičnosti turizma otočnih država: uz definicije turizma biti će navedeni i teorijski nalazi iz segmenta razvoja turizma te pozitivnih i negativnih učinaka turizma, što je potkrijepljeno i stavovima o održivom i odgovornom turizmu.

U četvrtom dijelu rada će biti obrađena glavna pitanja istraživačkog postupka vezano uz pregled implikacija razvoja turizma u malim otočnim državama. Ovdje će biti dat pregled povijesnog značaja malih otočnih država s obzirom na njihov kolonijalni status te geostratešku ulogu. U tom smislu biti će obrađeno ukupno šest zemljopisnih područja sa stajališta turističke statistike sa relevantnim pokazateljima.

U petom dijelu rada, zaključku, će biti objedinjeni najznačajniji uvidi u vezi sa istraživačkim zadatkom.

2. MALE OTOČNE DRŽAVE – POJMOVNO ODREĐENJE

Broj država u svijetu nije konačan. On je u stalnoj promjeni. Originalni nastanak države je kada država nastane na nenaseljenom prostoru ili na području na kojem do tada nije bilo države. U suvremeno doba, države nastaju derivativno: dekolonizacijom, raspadom komunističkih država, odcjepljenjem, pravom na samoodređenje ili na temelju pitanja ovisnosti ili ujedinjenjem.

Konačan broj država u svijetu nije moguće utvrditi, čak ni u određenom trenutku. U svijetu uvijek postoje nejasne situacije oko priznavanja državnosti nekim (novim) državama¹, pa se konačan broj država, primjerice, 2016. godine kreće od broja 191 do 203, ovisno o tome koja instanca objavljuje podatak.

2.1. Definicija države

U literaturi pronalazimo različite definicije države. Državu se definira da je to, primjerice:²
politička zajednica ljudi organiziranih na nekom teritoriju pod suverenom vlašću;
suveren i neovisan entitet sposoban ulaziti u odnose s drugim takvim entitetima a koji
ima međunarodnu pravnu osobnost;
aparatus sile koji jamči sigurnost političke zajednice i svih njezinih članova.

U europskoj povijesti, države su nastajale u procesu preobrazbe feudalnog poretka u doba uspostave apsolutnih monarhija i začetka modernog građanskog društva, u razdoblju od 16. do 18. stoljeća.³ Da bi država nastala, neophodno je da budu ispunjeni određeni preduvjeti ili pretpostavke za državnost. To su:⁴ određeno područje (teritorij), ljudstvo (stanovništvo) i organizacija vlasti neovisna o drugoj državi (vlast). Državno područje je prostor isključive državne nadležnosti. To je kopneno područje, morski prostor pod suverenom vlašću i zračni prostor nad njima. Stanovništvo je trajno naseljeno stanovništvo. To su stanovnici koji

¹ Više na mrežnoj stranici: Political Geography Now, <http://www.polgeonow.com/2011/04/how-many-countries-are-there-in-world.html> (20.04.2016.)

² Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Hrvatska enciklopedija, preuzeto: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=16368> (26.04.2016.)

³ Isto.

⁴ Bartoš, M. (1954): Međunarodno pravo 1., Kultura, Beograd, str. 176.

duže vrijeme naseljavaju određeno područje. Stanovništvo podrazumijeva i manjine. Organiziranu i efektivnu vlast predstavlja vlada sposobna uspostaviti pravni red na unutrašnjem i vanjskom planu.

Na međunarodnom planu, sve države, bez obzira na veličinu, ekonomsku, političku i vojnu snagu, imaju određena temeljna prava. To su prava koja pripadaju nekoj državi po samoj činjenici njezina postojanja, bez posebnog ugovora ili drugog izvora nastanka. Temeljna prava države su:⁵

- pravo na opstanak – samoodržavanje,
- pravo na neovisnost – suverenost,
- pravo na jednakost u međunarodnom prometu i
- pravo na poštovanje.

Iako sve države imaju temeljna prava, prava se različito manifestiraju (i koriste) na međunarodnom i globalnom planu. Upravo ta činjenica upućuje na problem klasifikacije država.

2.2. Problematika klasifikacija država

Postupak klasifikacije država nije jednostavan zadatak. Na raspolaganju je velik broj varijabli prema kojima bi se uspješno mogla provesti jednoznačna klasifikacija, primjerice: broj stanovnika, površina, bruto društveni proizvod, duljina granice, oblik vladavine, društveno uređenje, broj turističkih dolazaka, itd. Međutim, ukoliko se kao kriterij klasifikacije uzme apstraktan pojam, primjerice veličina, tada je prvi korak (i ujedno problem) definirati "veličinu", ili postaviti kriterije o tome što "veličina države" u međunarodnom značenju podrazumijeva.

Autorice Luša i Mijić⁶ obuhvatile su ova pitanja u dokumentu "Vanjska politika malih država – normativna moć kao faktor utjecaja u međunarodnim odnosima", gdje navode kako se u analizama (prilikom klasifikacije država) koriste kvalitativni (subjektivni) i kvantitativni (objektivni) pokazatelji. Ipak, zaključuju, kako partikularnost nije rezultirala jasno određenim mjerilima. Kvantitativni pristup definira države na osnovi mjerljivih

⁵ Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Hrvatska enciklopedija, preuzeto: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=16368> (26.04.2016.)

⁶ Luša, Đ., Mijić, P. (2012): Vanjska politika malih država – normativna moć kao faktor utjecaja u međunarodnim odnosima, Političke perspektive, Vol. 2., No. 3., str. 43

kriterija: veličini populacije, površini, bruto društvenom proizvodu, broj glasova u Vijeću EU-a, ekonomskom i političkom utjecaju u EU, prioritetima unutar politika EU, i slično. Kvalitativni pristup je manje objektivn i oslanja se na odnos države sa širim okruženjem i razinu utjecaja koju država projicira, samopercepciju te percepciju od strane drugih aktera s naglaskom na resurse, ili kao mjerilo može poslužiti i stav vođe (koji nikada/uvijek ne mogu/mogu same/u manjoj grupi, utjecati na međunarodne odnose). Nadalje autorice u dokumentu navode da se države mogu klasificirati i prema rangu sile. Prema tom kriteriju, postoje stavovi da su države rangirane kao supersile, velike sile, srednje sile i mikrodržave. Uz navedeno, navode i klasifikacije, primjerice, prema apsolutnoj moći i/ili moći koju države projiciraju, odnosno da se kod klasifikacije država autori najčešće predvide kompilacijom postupaka, bez usklađenosti i konsenzusa.

Nadalje, kod postupka klasifikacije država, autor Posavec⁷ u pitanje dovodi i pretpostavke postojanja države (područje, ljudi i suverenost). Sa tog stajališta, područje kao sastavnica državnog djelovanja, sve više gubi pravno i praktično značenje. Područje države sve je manje povezano s područjem za specifični pravni poredak, jer se pravo sve više internacionalizira i supranacionalizira.⁸ Slično vrijedi i za element državnog naroda. Moderna migracijska kretanja vode do miješanja pojedinih naroda države. Ljudi su postupno postali mobilnijima, bilo zbog vlastitih potreba ili putem državnih ili internacionalnih nadzora. Nijedan narod nije više sam sa sobom, mnogi su izgubili u etničkim kretanjima svoj zavičaj, te država kao i prije raspolaže narodom, ali ne više jednim određenim, ograničenim narodom, ne više odlikovanim i jedinstvenim narodom.⁹ Suverenitet (kao najviša moć u odnosu prema vanjskim silama), u odnosu prema drugim državama, postaje do te mjere nesigurnim, pogotovo kad se država veže uz pravo neke određene zajednice država. U okviru ove problematike bitnu ulogu igra dimenzija desuverenizacije države, unutarnja dimenzija, naime činjenica, da pojedina država gubi,

⁷ Posavec, Z. (2002): Nastanak, procvat i kraj države, *Politika misao*, Vol. XXXIX, br. 2., str. 10.

⁸ Primjer je da između zemalja EU-a nije potrebna nikakva putovnica ni carinska kontrola, ne postoji nikakva unutarnja carina i nikakva posebna moneta među članovima zajednice. Temeljne slobode zajamčene su ugovorom EWG-a i EWR-a (sloboda prometa osoba, roba, usluga i kapitala), koji načelno državama članicama EU-a zabranjuje da na svom teritoriju štite svoje interese od drugih članica. Tako se ukidaju carine i naknade istog učinka između država članica. Postoje mnogi primjeri kako se sve više sistematski preskače državna granica. Možemo primijetiti rastuću pokretljivost stanovništva koje se ne obazire na državno područje. Određeno područje države sve više gubi značenje kao geografsko mjesto djelovanja Posavec, Z. (2002): *op.cit.*, str. 10.

⁹ Isto.

tako se barem čini, svoju najvišu moć u odnosu prema unutarnjim snagama. Ovaj razvitak se prepoznaje kao rastuća moć i utjecaj (privrednih) udruga na državu i slabljenje ugleda i utjecaja političkih stranaka, ili snažan utjecaj pojedinih dominirajućih nacionalnih i multinacionalnih poduzeća.¹⁰

Autor Kurečić¹¹ u dokumentu "Problematika definiranja malih država", ističe kako postoje primjeri država male površine koje su s obzirom na svoju veličinu vrlo utjecajne i gospodarski razvijene, primjerice: Nizozemska, Belgija, Danska, Švicarska, Izrael, Singapur, Katar i Kuvajt. Svaka od navedenih država ima komparativne prednosti, a dute, koje ih s obzirom na njihovu veličinu čine malim silama, primjerice: Nizozemska, Belgija i Danska imaju povoljni geografski položaj i vrlo razvijenu ekonomiju, zajedno s uključenošću u svjetske tokove roba, kapitala i informacija; zatim Švicarska ima neutralnost i bankarstvo, Izrael vojnu silu, činjenicu da je moćni saveznik SAD-a i ljudske potencijale, Singapur ima geografski položaj iz kojeg proizlazi izuzetna uključenost u svjetske tokove roba, Katar raspolaže iznimne zalihe plina, a Kuvajt iznimne zalihe nafte. Navedene države, koje možemo smatrati malim silama, relevantni su primjeri zašto se male države ne može definirati samo kvantitativnim kriterijima nego su potrebni i kvalitativni. U suvremenom svijetu površina države definitivno ne mora biti odlučujući čimbenik hoće li ona postati malom silom (engl. *small power*), ali isto tako nijedna površinom mala država ne može biti velika sila (engl. *great power*). Sve to potvrđuje da je različitost kriterija, kao posljedica različitosti čimbenika koji utječu na definiranje, ono što najviše obilježuje definiranje (malih) država i stoga jednoznačna definicija malih država nije moguća.¹²

2.3. Male otočne države

S obzirom na usporeni razvoj studija malih država (ali i kompleksnost problema manifestirano kroz brojnost parametara njihove karakterizacije) ne postoji suglasnost oko definicije malih država. Neki autori¹³ posve pojednostavljaju problem, uvodeći negativnu

¹⁰ Isto

¹¹ Kurečić, P. (2012): Problematika definiranja malih država, Hrvatski geografski glasnik, 72/2, str. 90 i 91

¹² Isto.

¹³ Neumann, I. B., Gstöhl, S. (2004.), Lilliputans in Gulliver's World? Small States in International Relations. Reykjavik: Institute of International Affairs. str. 14-16.

definiciju, odnosno definirajući male države onime što one nisu. Posljedično, male bi se države mogle okarakterizirati kao sve one koje nisu velike. Međutim, time se otvara kompleksan problem razlikovanja malih, velikih, srednjih i mikrodržava u međunarodnim odnosima.¹⁴

U literaturi posvećenoj malim državama, postoje različiti kriteriji za njihovu definiciju, pri čemu politička geografija, često uzima u obzir površinu države. Discipline drugih znanosti osim geografije (koje se bave tom problematikom), kao kriterij da bi se državu smatralo "malom" uzimaju broj stanovnika. Male države koje su kao takve definirane na temelju broja stanovnika predmet su proučavanja u politološkoj i ekonomskoj literaturi, ali i interesa međunarodnih organizacija i integracija. Tako primjerice Britanska zajednica naroda (*The Commonwealth*)¹⁵ malim državama službeno smatra one s manje od milijun i pol stanovnika, neovisno o njihovoj površini¹⁶. Drugi izvori nerijetko koriste posve različite kriterije.

Za razliku od kontinentalnih (obalnih država), otočna država je država koja se u potpunosti sastoji od jednog, više otoka ili samo dijela jednog otoka i ne pripada ni jednom dijelu kopna nekog kontinenta. Prema definiciji koja je utemeljena na preporukama Međunarodne hidrografske organizacije (eng. *International Hydrographic Organization*)¹⁷ otok (ili u ovom slučaju – otočna država), je dio kopna potpuno okružen morem.

Na Slici 1. je karta svijeta sa prikazom otočnih država obilježeno crnom bojom.

¹⁴ Luša, Đ., Mijić, P. (2012): op.cit., str. 43.

¹⁵ The Commonwealth, <http://thecommonwealth.org/member-countries> (22.04.2016.)

¹⁶ Kurečić, P. (2012): op.cit, 90 i 91.

¹⁷ International Hydrographic Organization, www.iho.int (15.03.2016.)

1. Antigva i Barbuda,	12. Kiribati,	23. Sejšeli,
2. Bahami,	13. Komori,	24. Sveta Lucija,
3. Bahrein,	14. Maldivi,	25. Sveti Kitts i Nevis,
4. Barbados,	15. Malta,	26. Sveti Toma i Princip,
5. Brunei,	16. Maršalovi Otoci,	27. Sveti Vincent i Grenadini,
6. Cipar,	17. Mauricijus,	28. Tonga,
7. Dominika,	18. Nauru,	29. Trinidad i Tobago,
8. Fidži,	19. Palau,	30. Tuvalu,
9. Grenada,	20. Salamonski Otoci,	31. Vanuatu,
10. Istočni Timor,	21. Samoa,	32. Zelenortska Republika.
11. Jamajka,	22. Savezne Države Mikronezije,	

Prema regionalnoj i subregionalnoj pripadnosti, male otočne države mogu se podijeliti u šest²¹ skupina:

Afrika (Subsahara): Zelenortska Republika, Komori, Mauricijus, Sveti Toma i Princip, Sejšeli.

Amerike (Karibi): Antigva i Barbuda, Bahami, Barbados, Dominika, Grenada, Jamajka, Sveti Kitts i Nevis, Sveta Lucija, Sveti Vincent i Grenadini, Trinidad i Tobago.

Azija-Pacifik (Jugoistočna Azija): Brunei i Singapur.

Azija-Pacifik (Južna Azija): Maldivi.

Azija-Pacifik (Oceanija²²): Fidži, Kiribati, Solomonski Otoci, Tonga, Vanuatu.

EU: Cipar i Malta.

Regionalno određenje, kao što će kasnije u radu biti detaljnije prikazano, imalo je različitih posljedica za male otočne države, ne samo kroz njihovo slučajno otkriće, koloniziranje i eksploatiranje te naseljavanje od strane "jačih"/"većih" sila, već i u pogledu političke i vojne zaštite, jer su neke od malih otočnih država na izuzetno povoljnom geopolitičkom strateškom smještaju. Regionalno određenje je, u povijesnom kontekstu, manje ili više doprinosilo i profiliranju (pojedine) male otočne države i za turizam. U nastavku rada razmatraju se pitanja razvoja turizma u malim otočnim državama – općenito, a potom će u radu biti detaljnije obrađena regionalna podjela i razvoj turizma na području malih otočnih

²¹ Prilagođeno prema WTTC Travel & Tourism Economic Impact 2015., prema kojem se države statistički svrstavaju u regije i subregije.

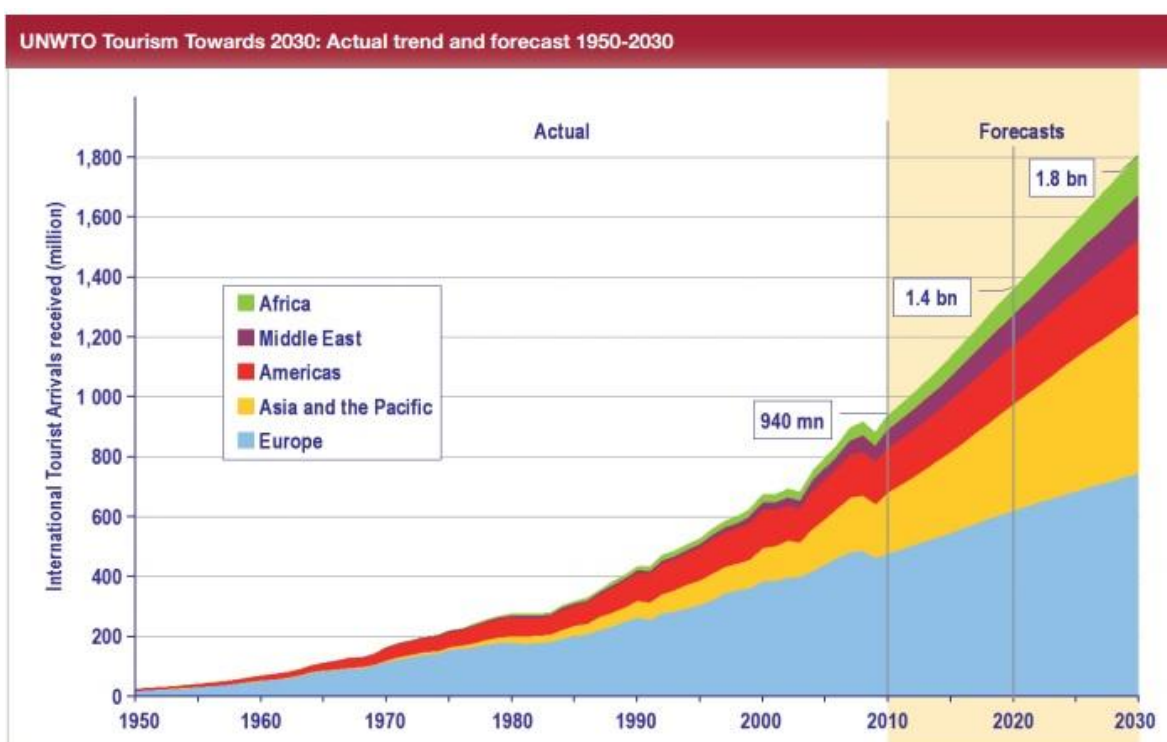
²² Prema WTTC, u kategoriju "Ostale države Oceanije" ubrajaju se male otočne države: Maršalovi otoci, Savezne Države Mikronezije, Nauru, Palau i Samoa. U Oceaniju također se ubraja i mala otočna država Istočni Timor, za koju WTTC ne prikazuje izvještaj o turizmu, budući je država 2002. godine izborila samostalnost. Ratna previranja nisu pogodna za turizam u Istočnom Timoru.

država: Subsahare (Afrika), Kariba (Amerike), Jugoistočne, Južne Azije i Oceanije (Azija i Pacifik) te Sredozemlje (Europska unija).

3. SPECIFIČNOSTI TURIZMA OTOČNIH DRŽAVA

Razvoj turizma na području malih otočnih država podržan je prvenstveno međunarodnim turizmom.²³ Međunarodni turizam moguće je pratiti putem turističke statistike (podaci turističkih dolazaka i/ili ostvarenih turističkih noćenja). Na Slici 2. prikazana je krivulja turističkih dolazaka globalno, te projekcije očekivanog kretanja turističke potražnje za destinacijama na području Afrike, Srednjeg Istoka, Amerike (Južna, Srednja i Sjeverna), Azije i Pacifika te Europe.

Slika 2. Turistički dolasci po kontinentima (regijama) u svijetu

Izvor: UNWTO (2015.), Tourism Highlights, str. 14., <http://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284416899> (29.04.2016.).

Na Slici 2. vidljivo je da se turizam od 1950. godine bilježi (isprva) na europskom kontinentu, odnosno da je u narednih 50 godina turistička aktivnost zahvatila i ostale kontinente, uz kontinuirani trend rasta potražnje. Ulazak novih destinacija na turističko tržište je pokazatelj da se turizam mijenja kako smjerom tako i intenzitetom. Stoga je i

²³ Svjetska turistička organizacija UNWTO (2012): Tourism – a development opportunity for Small Island States, preuzeto: <http://media.unwto.org/en/press-release/2012-06-19/tourism-development-opportunity-small-island-states-finds-unwto-report> (30.04.2016.)

turizam u gospodarskom, društvenom, kulturološkom, ali i ekološkom kontekstu, dobio zasebno mjesto i značaj. U nastavku su navedena opća obilježja razvoja turizma u malim otočnim državama.

3.1. Razvoj turizma u malim otočnim državama: opća obilježja

Razvoj turizma u malim otočnim državama, u povijesnom kontekstu, bio je uvjetovan prvenstveno njihovom detekcijom u prostoru i postupnim njihovim uključivanjem u međunarodne odnose. Riječ je o izoliranim cjelinama, o otočnim državama razmještenim u različitim klimatskim pojasevima, te u uvjetima različitih interesnih utjecaja. Općenito se može tvrditi kako je uključivanje malih otočnih država u turističke tokove bilo "zakašnjelo" u odnosu na "Stari kontinent" (Europu).

Prema definicijama, "razvoj turizma u najužem je smislu riječi vezan uz konkretan prostor čija obilježja i resursi (prirodni i/ili društveni) imaju određenu privlačnost za turiste."²⁴ Detektiranje turistički atraktivnih prostora javlja se u novijoj povijesti (turističke destinacije ili turistička odredišta). U početku razvoja turizma, tek je riječ o putovanju²⁵, a putovanje je bilo podržano razvojem prijevoznih sredstava. Primjer tome je Grand tour. Grand tour bio je pojam vezan uz putovanja mlađih članova gornjega staleža u Engleskoj u svrhu obogaćivanja duha i jačanja tijela, kako bi stekli iskustvo o realnom svijetu koji ih okružuje te nakon toga mogli bolje obavljati svoje društvene funkcije.²⁶ Za europsko područje, uglavnom se radilo o putovanjima po Italiji, prvo do Rima, a otkrićem Pompeja i mnogo južnije. Već u drugoj polovici 18. stoljeća pišu se i vodiči koji postavljaju pravila i daju prijedloge za posjet atraktivnim destinacijama i na taj način određuju ukus putnika. U isto vrijeme kad se počinju pisati prvi vodiči, dolazi i do poboljšanja kvalitete ugostiteljskih usluga i smještajnih objekata. Uviđajući mogućnost dobre zarade, brojne obitelji počinju se ozbiljnije baviti prvim oblicima turizma te svoje domove prilagođuju prihvatu putnika namjernika i slučajnih prolaznika. Poboljšavaju se i načini prijevoza, pa

²⁴ Petrić, L. (2011): Upravljanje turističkom destinacijom: načela i praksa, Ekonomski fakultet Split, Split, str. 12.

²⁵ Putovanja su neizostavna činjenica od najranijih vremena poznate ljudske povijesti. Migracije ili selidbe grupa ljudi ili naroda, prirodne nepovoljnosti, potraga za novim područjem, i kretanje kroz prostor, sastavni je dio života, pa se sa razvojem prijevoznih sredstava omogućava prelaženje većih udaljenosti uz smanjenje rizika i opasnosti, a putovanje postaje dostupno većem broju ljudi.

²⁶ Towner, J. (1985): The Grand Tour: A Key Phase in the History of Tourism, str. 297-333, u *Annals of Tourism Research* 12(3). U ovom djelu detaljno su prikazani podaci i činjenice o fenomenu putovanja mlade aristokracije Zapadne Europe i Amerike već u 17. stoljeću.

se putovanje počinje vezivati uz komfor. To razdoblje obilježava i masovna pojava termalnih kupališta i lječilišta širom Europe. Hedonističko obilježje odmora nije bilo sasvim napušteno, ali se uz zabavu i uživanje pojavljuje i zdravstveno koristan odmor. Skromna predgrađa Londona, uz samu obalu, dobivaju značajke tzv. zdravih mjesta, ali i tzv. najbolje mjesto za zabavu u Ujedinjenom Kraljevstvu. Na taj način otpočeo je proces razvoja turističke djelatnosti, odnosno turizma.

Industrijalizacija svijeta postupno je dovela do stvaranja širega sloja srednjega staleža, odnosno buržoazije, koja je težila oponašati bogatije staleže. Time se stvara novi oblik turizma, nastao na težnji izjednačavanja stilova života, koji su se do tada razlikovali u svim aspektima. S vremenom se razlike smanjuju. Razvija se ljubav prema prirodi, planinama, moru i selu. Grad nije više željeno mjesto boravka u smislu odmora i provođenja slobodnoga vremena. Pojavljuje se još jedan trend, a to je napuštanje hladnih krajeva i odlazak u mjesta s blažom klimom, što su već bile naznake sezonskoga korištenja godišnjeg odmora. Unatoč već spomenutom oponašanju, srednji stalež sporo prati sve takve trendove. Bogati imaju vremena i novca, a i sklonosti prema novom i neobičnom. Zbog njih se grade luksuzni hoteli, vlakovi i prekooceanski brodovi. Do većih promjena ipak dolazi tek razvojem prijevoznih sredstava, pa se elitizam u putovanju manje primjećuje. Thomas Cook je jedno od najvažnijih imena turističke djelatnosti. On je 5. lipnja 1841. unajmio vlak po sniženoj cijeni i organizirao prvo putovanje za skupinu turista. To je bio temelj za organiziranje prve putničke agencije 1878. godine. Nakon toga počinje se govoriti o ozbiljnim prihodima od turizma. Sve se intenzivira pojavom sindikalnih zahtjeva²⁷ za skraćanjem radnoga vremena, a postupno uvođenje kraćega radnog dana otvara brojne mogućnosti za razvoj turizma. Turistička su kretanja, prema svojim značajkama, aktivnost osjetljiva na ratove i društvena previranja. Jedini činitelj koji je uspio zaustaviti rast turizma upravo su dva svjetska rata, a u nas Domovinski rat.

Šezdesetih i sedamdesetih godina 20. stoljeća pojavljuje se masovna turistička potražnja. Ratovi su uklonili razlike među ljudima – psihološke i kulturne te razlike u zaradama. Turizam postaje masovan, sa svim popratnim pojavama koje masovnost uvjetuje. Pojavljuje se pojam "paket aranžman", a i dolazi do prvog unajmljivanja zrakoplova za

²⁷ Primjerice, u Francuskoj prije početka Drugog svjetskog rata državni službenici (željezničari, rudari, općinari, bankari i drugi) potpisuju statute u kojima im se dopušta 15 dana odmora, a 1936. godine jednoglasno je donesen zakon koji osigurava svim zaposlenicima 15 dana plaćenog odmora. Francuska je jedna od prvih država u kojoj je osnovan i Nacionalni ured za turizam.

organizirani prijevoz putnika. Prvi charter let organizirao je Vladimir Raitz, novinar koji je svu svoju imovinu uložio u taj tada vrlo riskantan potez i postigao uspjeh. Istraživanja megatrenda turizma stalno se intenziviraju kao posljedica širenja njegovih učinaka, odnosno posljedica.

Sedamdesetih godina 20. stoljeća s tehnološkim razvojem željeznice i brodogradnje, postaje značajniji čimbenik u ekonomiji razvoja turizma na lokalitetima s kulturnim, ambijentalnim i prirodnim resursima. Napredak u zračnom prijevozu, paralelno s graditeljskim i urbanim ekspanzijama, prerasta u masovni model turizma, što se objašnjava destinacijskim, regionalnim i globalnim fenomenom. Uz razvoj novih brodograditeljskih tehnologija, počinje se razvijati nautički, prvo individualni yachting, pa zatim elitni turizam kružnih putovanja. Danas i on prerasta u turizam "mega kapaciteta".

Prelaskom sa masovnog na individualni turizam, nastaje potreba pozicioniranja destinacije prema određenoj posebnosti, pa se javljaju tzv. selektivni vidovi turizma. Već je 1979. godine Cohen izdvojio pet vrsta turizma, odnosno turističkog iskustva na temelju interesa koji se putovanjem nastoje zadovoljiti. Te vrste su:²⁸

Rekreacijski turizam, koji promatra putovanje kao oblik zabave i koji je oblik bijega.

Razonodni turizam kao ekstremizacija rekreacijskog, koji se prakticira kao terapija namijenjena otuđenim pojedincima.

Doživljajni turizam, koji se razlikuje od potrebe koju nameće alijenacija i predstavlja odgovor na krizu vrijednosti tipičnu za društva u kojima se uočava potraga za autentičnosti.

Eksperimentalni turizam, tipičan za osobe koje ne pristaju na norme koje im nameće društvo i koji kreću u potragu kako bi otkrili i doživjeli drugačiji način života.

Egzistencijalni turizam, koji podrazumijeva potpuno prihvaćanje novoga modela vrijednosti i pravila. Riječ je o svojevrsnoj konverziji, u kojoj nove vrijednosti imaju utjecaja i na "stari" život pojedinca.

Selektivnost u ponudi turističkih destinacija proizlazi iz potrebe diferenciranja destinacija na turističkom tržištu, pa se destinacija ponudom profilira na način da se usklađuje sa očekivanjima ciljane populacije – turista. Selektivnost u ponudi izrasta i iz potražnje, jer su u informacijsko doba turisti informirana populacija koja samostalno kreira svoje turističke

²⁸ Štifanić, M., (2004): Sociološki aspekti turizma, Društvena istraživanja, god. 14., br. 4-5 (78-79), str. 815.

rute i samostalno izabire doživljaje koje turističkim putovanjem želi doživjeti. Prepoznavanje prevladavajućih motiva za turističko putovanje i boravak u destinaciji danas predstavlja izazov marketinškim stručnjacima, jer svaka destinacija ima svoje posebnosti, pa je u mogućnosti svojim resursima manjom i većom uspjehom udovoljiti nekim selektivnim turističkim željama ili potrebama, kao što su: agroturizam, gastro turizam, kulturalni turizam, safari turizam, ekstremni turizam, zdravstveni turizam, nautički turizam, ruralni turizam, wellness turizam, sportski turizam, shopping turizam, odmorišni turizam, itd. U skladu sa tim kreira se razvoj turizma. Ciljeve politike razvoja turizma može se promatrati kao:²⁹ metodu nacionalne razvojne politike i kao samostalne ciljeve turističkog sustava (ciljeve "po sebi").

Razvoj turizma promatran sa aspekta nacionalne razvojne politike jest metoda kojom se ostvaruju određeni ciljevi gospodarskog i/ili društvenog sustava u cjelini. Vrednovanje ciljeva turističkog razvoja u ovom slučaju obavlja se po kriteriju doprinosa glavnim ciljevima razvojne politike. To su ciljevi nacionalne razvojne politike ciljne funkcije, a razvoj turizma je "sredstvo" za njihovo postignuće. Druga razina vrednovanja je ona u kojoj se promatra turizam kao cilj po sebi. Ovdje su ciljne funkcije proizvodnja, tj. promet turizma i dohodak ili efekt procesa prerađivanja, a sredstva su resursi koji se alociraju u djelatnostima što proizvode turistička dobra.³⁰

3.2.1. Pozitivni učinci turizma

Pozitivni ekonomski učinci turizma u malim otočnim državama prepoznaju se kroz:³¹

- rast dohotka subjekata turističke ponude po osnovi ostvarene turističke potrošnje,
- rast bruto domaćeg proizvoda,
- rast javnih prihoda po osnovi naplaćenih poreza i boravišnih pristojbi,
- rast prihoda od izvoza proizvoda i usluga putem turizma,
- rast direktnog i indirektnog zapošljavanja,
- rast poduzetničke aktivnosti (malo i srednje poduzetništvo).

Do današnjih dana, turizam u malim otočnim državama je izrastao u (nacionalne) industrije, što doprinosi i razvoju svjetskog turizma. Naime, turizam se u svjetskim

²⁹ Dulčić, A., Petrić, L. (2001): op.cit., str. 252.

³⁰ Isto.

³¹ Bartoluci, M. Poduzetništvo u turizmu, preuzeto: http://bbz.hr/images/uploads/683/poduzetnistvo_u_turizmu_-_bjelovar.ppt (10.05.2016.)

razmjerima mjeri se i prema ostvarenim prihodima (na svjetskoj razini). Prema tom kriteriju, turizam se svrstava na četvrtom mjesto. Na prvom mjestu je naftna industrija, zatim slijedi kemijska industrija, dok je na trećem mjestu prehrambena industrija (Slika 3.). U tom kontekstu, i male otočne države kreiraju svoje turističke (brendirane) proizvode na globalnom turističkom tržištu.

Slika 3. Izvoz prema kategorijama (u milijardama USD)

Izvor: UNWTO, Annual Report 2014, str. 11.

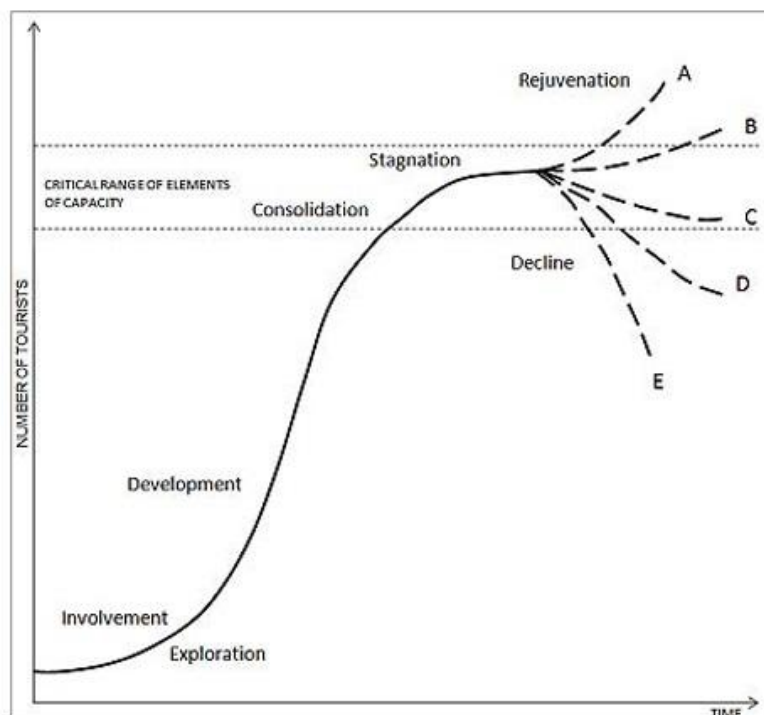
Pozitivni učinci turizma u malim otočnim državama su evidentni u svim sferama života, gospodarstva, kulture. Međutim, u posljednje vrijeme turizmu se adresiraju i negativne primjedbe, što u znanstvenim krugovima pobuđuje različitu reakciju. Ekološki problemi i klimatske promjene glavni su "okidači" da se i turizam preispita prema kriterijima održivog koncepta. Male otočne države dodatno su opterećene ograničenjima, pa je turizam svojevrsan pritisak na prostor pogodan turističkoj eksploataciji.

3.2.2. Negativni učinci turizma

Otočne ekonomije, i ekonomije malih otočnih država, kreiraju proizvod (ponudu) kroz turizam. Turizam, kao i svako dobro na tržištu proizvoda i usluga, prolazi kroz faze životnog ciklusa. Prema Butlerovu modelu razvojnog ciklusa, turističko područje (destinacija u užem ili širem smislu) prolazi kroz šest faza, od početka razvoja turizma. Turistički razvoj počinje fazom otkrivanja (eng. *exploration*); slijede faze uključivanja (eng. *involvement*), razvoja (eng. *development*), konsolidacije (eng. *consolidation*) i stagnacije (eng. *stagnation*), koju može slijediti jedan od pet scenarija, od opadanja (eng.

decline) do revitalizacije (eng. *rejuvenation*).³²

Slika 4. Butlerov model razvojnog ciklusa

Izvor: Butler, R. W. (1980): The Concept of a Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources., In Canadian Geographer, Vol 24, No 5-12, str. 7. Preuzeto iz: Wollnik, C. (2011): Sustainable Destination Management in Timor-Leste, Final Thesis, Philips-University of Marburg, Faculty of Geography, Marburg, str. 34., http://www.tourism-watch.de/files/diplomarbeit_christian_wollnik_2011_timor-leste.pdf (28.04.2016.)

U fazi razvoja apsolutni i relativni rast broja turista najviši je i u vršnim se razdobljima približava broju stanovnika ili ga čak nadmašuje. Kod otočnih država ovaj je moment izražen, jer male otočne države najčešće imaju i mali broj stanovnika. Uloga lokalne inicijative i kontrole u turizmu smanjuje se u tom fazi, pa neke usluge čak i nestaju, a zamjenjuju ih veće, sofisticiranije i modernije, koje pružaju vanjske tvrtke. Primjetne postaju fizionomske promjene, koje dio lokalnog stanovništva ne odobrava. Ubrzani rast masovnog turizma prati intenzivna izgradnja smještajnih kapaciteta niže kvalitete uz obalu, što dovodi do intenzivnih fizionomskih promjena, transformacije ruralnih područja u urbanizirani prostor i povećanja razvojnih dispariteta između obale i unutrašnjosti. U fazi konsolidacije broj turista i dalje raste, ali stopama nižim nego u fazi razvoja, i u vršnim razdobljima nadmašuje lokalno stanovništvo, a veliki se napori ulažu u produljenje sezone

³² Šulc, I. (2014): Turistički razvoj i stagnacija otoka Korčule u modelu razvojnog ciklusa turističkog područja, Hrvatski geografski glasnik, 76/2, 61., str. 61 i 62.

i povećanje turističkog tržišta. Turizam postaje glavna djelatnost u lokalnoj ekonomiji te stvara dohodak i radna mjesta, no turistička destinacija gubi privlačnost, što za male otočne države ima negativnu i dugotrajnu nepovoljnost, s obzirom na ograničenja prostora i resursa. Snažni pritisak turista, i njima namijenjenih usluga, može izazvati nezadovoljstvo i otpor kod lokalnog stanovništva, posebno onog dijela koji nije izravno uključen u turizam, a mogući su gubici i restrikcije u drugim djelatnostima kojima se stanovništvo bavi. U fazi stagnacije pritisak je turizma najviši, a prostorne implikacije turizma najsnažnije su izražene. Isto se povezuje s kapacitetom nosivosti prostora, koji je u toj fazi dosegnut i nadmašen, i ima za posljedicu gubitak kvaliteta zbog kojih je prostor postao turistički atraktivan. Turistički krajolik postaje dominantan, malo je prostora dostupno za daljnju izgradnju, pa se novi smještajni kapaciteti grade u unutrašnjosti podalje od obale. Turističko mjesto postaje urbanizirano, vidljiva su velika oštećenja okoliša i gubitak socijalne ravnoteže. Ako se navedeni trendovi planski ne promijene u uvjetima malih otočnih drava, i općenito, tada turističko područje prestaje privlačiti boravišne turiste, koje zamjenjuju vikendaši i dnevni izletnici (ako je dostupno većem broju ljudi), što označuje fazu opadanja. Opadanje može biti izazvano i vanjskim faktorima (rat, bolesti, prirodne katastrofe, itd.) koji dovode do trenutnog smanjenja broja turista, a nakon njih se prostor vrlo teško može vratiti na prethodnu razinu posjećenosti. Glavni razlog ulaska destinacije (općenito ili u sklopu malih otočnih država) u fazu stagnacije i opadanja prepoznat je i u nedefiniranosti kapaciteta nosivosti prostora (definiranog fizičkim, psihosocijalnim i sociološkim kriterijima). Alternativa opadanju ili faza koja može slijediti opadanje jest obnova ili revitalizacija, no ona se ne može dogoditi bez korjenitih promjena u ponudi turističkih atrakcija. Reorganizacija uključuje potpunu promjenu obilježja i atrakcijske osnove turističke regije. Strategije turističke revitalizacije često se temelje na razvoju "kvalitetnoga" turističkog proizvoda sa svrhom privlačenja turista viših platežnih sposobnosti. Reorganizacija se često provodi razvojem novih tržišnih niša i oblika turizma, poput golfa, prirode, kulturnog i sportskog turizma, poslovnog i kongresnog turizma, no često se fokusira na postizanje ekonomske održivosti, a ne održivoga turističkog razvoja.³³ Male otočne države najčešće ne raspolažu klimatskim i prostornim atributima u kreiranju raznorodne selektivne turističke ponude, što im sužava potencijal revitalizacije, jer je prostor ključna komponenta turističke atrakcijske osnove.

³³ Šulc, I. (2014): op.cit., str. 61 i 62.

Ovakva geneza gospodarstva i destinacijskog upravljanja turizmom, zadnjih godina pokreće ozbiljne kritike modela, ali i efekta donekle neekonomskog i poništavajućeg razvoja, i od domicilnog stanovništva. Sve je veće organizirano suprotstavljanje stakeholdera.³⁴ Eksponencionalni rast potražnje ima implikacija na prostor i društvo izloženo dodatnim opterećenjima. Shodno iskustvenom pristupu nastaje paradigma održivog razvoja turizma. Male otočne države su zasebna kategorija unutar koncepta održivog rasta, a naglasak je na održivom razvoju.

3.2. Održiv i odgovoran turizam

Prema Svjetskoj komisiji za okoliš i razvoj u Brundtlandovu izvješću, definicija održivog turizma glasi: "Održivi razvoj turizma je razvoj koji zadovoljava sadašnje potrebe turista i lokalne zajednice, dok se istovremeno čuvaju resursi za njihovo buduće korištenje".³⁵

Od kraja prošlog stoljeća prevladava težnja za usmjeravanjem turističke aktivnosti u skladu s konceptom održivog razvoja koji obuhvaća tri osnovne sastavnice – gospodarsku, socijalnu i ekološku održivost. Koncept održivog razvoja pojavio se kao kompromisno rješenje koje, uz daljnji gospodarski rast i razvoj, podrazumijeva i društveni napredak i ekološku održivost.³⁶

Temeljna pretpostavka za ostvarenje održivog razvoja razumijevanje je njegovih subordiniranih pojmovnih kategorija, između kojih je potrebno uspostaviti ravnotežu na svim razinama prostornog razvoja. Ekonomski održiv razvoj pretpostavlja ostvarivanje gospodarskog rasta i učinkovitosti; društvena održivost postiže se ostvarivanjem zadovoljavajućeg stupnja životnog standarda, dok ekološka održivost podrazumijeva razvoj koji poštuje prihvatni kapacitet (engl. *carrying capacity*) okoliša, tj. sposobnost okoliša da podnese onečišćenje i iscrpljivanje prirodnih izvora.³⁷

Geneza koncepta zaštite životne sredine proširene na "održivi razvoj" važna je danas za

³⁴ Ljubičić, D. (2016): Analiza održivog razvoja turističke destinacije, *Naše more*, 63 (1), str. 30 i 31.

³⁵ Črnjar, M., Črnjar, K. (2009.), *Menadžment održivog razvoja ekonomija, ekologija, zaštita okoliša*, Fakultet za menadžment i turizam i ugostiteljstvo u Opatiji, Sveučilište u Rijeci, Rijeka, str. 42.

³⁶ Radeljak, P., Pejnović, D. (2008): Utjecaj turizma na održivi razvoj funkcionalne regije Nacionalnog parka Krka, *God. Titus*, 1, br. 1., str. 330.

³⁷ Starc, N. (1994): Razvoj, održivost i ocjena ulagačkih pothvata, u Klarić, Z. (ur.), *Prema održivom razvitku turizma u Hrvatskoj*, Zbornik radova Institut za Turizam, Zagreb, str. 73.

svaku kategoriju i razinu strategija upravljanja, od socio-kulturnog i gospodarskog do naučno-filozofskog i obrazovnog, pa postaje sustavni okvir upravljanja i destinacijskom ponudom.³⁸

Svjetska turistička organizacija je agencija Ujedinjenih naroda, i odgovorna je za promicanje odgovornog, održivog i univerzalno pristupačnog turizma. Ova vodeća međunarodna organizacija na području turizma promiče turizam kao pokretača gospodarskog rasta, uključivog razvoja i održivosti okoliša, te nudi vodstvo i podršku turističkom sektoru u promicanju znanja i turističkih politika u svijetu. Od mnogobrojnih dokumenata donesenih od strane UNWTO-a izdvojena su tri koja se direktno vežu za prostor i/ili prostorno planiranje.

Akcijski program za 21. stoljeće za turističku industriju prema okolišno održivom razvoju (eng. *Agenda 21 for the Travel and Tourism Industry, Towards Environmentally Sustainable Development*) jest sveobuhvatni program djelovanja prihvaćen na Konferenciji Ujedinjenih naroda o okolišu i razvoju (*United Nations Conference on Environment and Development - UNCED*) 1992. godine. Prvi je dokument ovakva oblika za postizanje međunarodnog sporazuma koji pruža uzorak za osiguravanje održive budućnosti planeta za 21. stoljeće. Prepoznaje prirodna i razvojna pitanja koja prijete gospodarskim i ekološkim katastrofama te predstavlja strategiju za tranziciju prema praksama održivog razvoja. Turistička industrija da bi bila konkurentna, mora imati interes u zaštiti prirodnih i kulturnih resursa koji su osnova njezina djelovanja. Kao velika svjetska industrija ima potencijal dostići održivi i dugoročni razvoj zajednica i zemalja organiziranim djelovanjem vlada i svih sektora industrije. Turistički razvoj mora prepoznati i podupirati identitet, kulturu i interes lokalnog stanovništva. Međunarodni zakoni koji štite okoliš trebaju se uvažavati unutar turističke industrije. Jedan je od ciljeva osnovati sustave i procedure koje će uspostaviti održivi razvoj kao dio integralnog planiranja i upravljanja prostorom, osiguravajući turistički razvoj i istovremeno stvarajući dobit i doprinos očuvanju kulture okoliša. Izazov je pronaći prikladne mehanizme za istovremenu uravnoteženu upotrebu prostora.

Smjernice za lokalne vlasti o razvoju održivog turizma (*Guide for Local Authorities on Developing Sustainable Tourism*) iz 1998. godine pojačavaju napore za postizanje

³⁸ Ljubičić, D., (2016): Analiza održivog razvoja turističke destinacije, *Naše more*, 63(1), str. 29.

održivosti turizma u svijetu. Nastoje osigurati i pružiti tehničke smjernice i metodološka sredstva lokalnim zajednicama, državnim službenicima i poduzetnicima u turizmu za preuzimanje dužnosti i obveza učinkovitosti na polju planiranja dugoročno održivog turizma. Planiranje turizma priprema se unutar određenoga vremenskog okvira i mora biti fleksibilno, sveobuhvatno, integrirano, s obzirom na održivost okoliša, okrenuto zajednici i s mogućnošću implementiranja. Pritom se predviđa pristup strateškog planiranja u kojem se sve sastavnice turizma moraju respektirati. Smjernice određuju sastavnice turističkog planiranja, a to su: turistička tržišta, turističke atrakcije i aktivnosti, turistička suprastruktura, prijevoz, ostala infrastruktura i institucionalni elementi. Lokalna uprava ima ulogu stvaranja plana, a posebno kreiranja razvojnih standarda kvalitete koji odgovaraju očekivanjima turista.

Kako učiniti turizam više održivim - smjernice za nositelje gospodarske politike (*Making Tourism More Sustainable - a Guide for Policy Makers*), naglasak stavlja na minimiziranje negativnih učinaka turizma na društvo i okoliš te maksimiziranje pozitivnog i kreativnog doprinosa turizma lokalnim ekonomijama, očuvanju prirodne i kulturne baštine, ali i kvaliteti života domaćina i posjetitelja. Zbog toga održivi turizam teži ekonomskoj živosti, lokalnom blagostanju, kvaliteti zapošljavanja, društvenoj jednakosti, osjećaju ispunjenosti kod posjetitelja, lokalnom nadzoru, dobrobiti zajednice, kulturnom bogatstvu, fizičkom integritetu, biološkoj raznolikosti, učinkovitosti resursa i čistoći okoliša. Da bi se navedeni ciljevi ostvarili, potrebna je, prema smjernicama iz 2005. godine, društvena odgovornost u turističkom poduzetništvu i afirmativno stajalište odnosno rad vlade. Stvaranje strategije za održivi turizam jest participativan proces koji uključuje niz dionika. Postupak određivanja strategije uključuje analiziranje stanja, problema i mogućnosti, prepoznavanje ciljeva i stvaranje strateških odluka, te razvoj politika i akcijskih programa. Sve sastavnice vlade pridonose održivom turizmu, svako ministarstvo u svome području. Njima se preporučuje set komplementarnih i međusobno ojačavajućih sredstava koji se mogu podijeliti na: mjerne instrumente - nadziranje održivosti, učinaka djelovanja turizma i dionika turističkog razvoja; instrumente zapovijedanja i kontrole - zakone, regulacije, kazne i standarde; ekonomske instrumente - porezi i nameti; dobrovoljne instrumente - pravilnike i smjernice, izvještavanja i provjere, te podupiruće instrumente.

Prilikom planiranja razvoja turizma potrebno je jasno utvrditi sve učinke turizma, minimizirati one negativne i optimizirati koristi koje on donosi za destinaciju. U tome moraju aktivno sudjelovati sve strane involvirane u turistička kretanja: investitori, lokalna

vlast, ali i turisti. U tom dijelu vrlo veliku ulogu ima marketing. Njegova primarna zadaća više nije samo privlačenje turista nego i slanje odgovarajućih poruka potencijalnim turistima koje će ih senzibilizirati s destinacijom koju posjećuju i na taj način onemogućiti ili minimalizirati negativne efekte razvoja turizma³⁹, što vrlo često rezultira razvijanjem određenih pravila ponašanja za turooperatore, hotele, ali i turiste.⁴⁰

³⁹ Marušić, M., Prebežec, D. (2004): Istraživanje turističkih tržišta, Adeco, Zagreb, str. 357.

⁴⁰ Bučar, K., Škorić, S., Prebožac, D. (2010): Pravila ponašanja u turizmu i njihov utjecaj na održivi razvoj, Acta Turistica, Vol 22., no 2, str. 221 i 223.

4. PREGLED IMPLIKACIJA RAZVOJA TURIZMA U MALIM OTOČNIM DRŽAVAMA

Razvoj turizma na području malih otočnih država je specifičan za svaku državu ponaosob. Također, male otočne države disperzirane su na svjetskoj zemljopisnoj karti, pa njihova povijest ima regionalna obilježja, dok kontekst političke raspodjele Svijeta može unositi ograničavajuće ili podržavajuće momente za razvoj turizma. Većina malih otočnih država u svijetu svoju je državnost i samostalnost izborila vrlo kasno, pa je i njihova prisutnost i prepoznatljivost na globalnom turističkom tržištu uvelike obilježena različitostima, što je ujedno i težište razmatranja u ovom dijelu rada.

4.1. Male otočne države u međunarodnom i globalnom okruženju

U međunarodnom sustavu male države čine oko trećinu svih država. Ipak, utjecaj malih država, zbog činjenice da su međunarodni odnosi uvelike definirani količinom i raspodjelom moći među najvećim državama, je vrlo ograničen. S druge strane, brojnost im daje mogućnost da preko međunarodnih organizacija na dnevni red stavljaju pitanja koja ih muče. Primjerice, Alliance of Small Island States – AOSIS⁴¹, ili Skupina G-77⁴² okuplja više od 130 država, pretežito srednje veličine i male/ili manje razvijene. Pokret nesvrstanih okuplja pretežito male i siromašne države.⁴³ Small Island Developing States (SIDS)⁴⁴ okuplja male otočne države i zastupa njihove probleme i potrebe. U svijetu se i druge nacionalne i međunarodne organizacije bave pitanjima malih država, nerazvijenih država, državama u tranziciji, siromašnim državama i državama ugroženim ratnim, klimatskim ili ekološkim pitanjima.

Male otočne države uključuju se u međunarodne i svjetske tokove relativno kasno, a uzrok tome je njihova zemljopisna udaljenost, izoliranost, ovisnost, te općenito, pojedinačno malog utjecaja i značaja.

Velika geografska otkrića označavaju razdoblje u povijesti koje je trajalo od 15. do 16.

⁴¹ Alliance of Small Island States – AOSIS, preuzeto: <http://aosis.org/> (30.04.2016.)

⁴² The Group of 77, <http://www.g77.org/> (29.04.2016.)

⁴³ Kurečić, P. (2012.): op.cit., str. 97.

⁴⁴ Small Island Developing States, <http://www.sids2014.org/> (30.04.2016.)

stoljeća. Ovo je razdoblje obilježeno ekspedicijama u kojima su europski brodovi putovali u potrazi za novim trgovačkim putovima i trgovinskim vezama.⁴⁵ Prva velika istraživanja pokrenuo je Portugal pod princom Henrikom Pomorcem.⁴⁶ Isplovivši na otvoreni Atlantik Portugalci su započeli sa kolonizacijom novootkrivenih područja (Slika 5.).

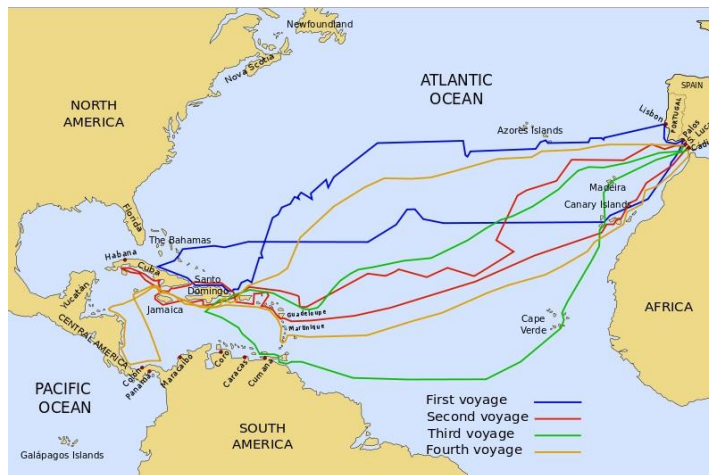
Slika 5. Plovne rute portugalskih ekspedicija 15. i 16. stoljeće.

Izvor: Portuguese discoveries, https://en.wikipedia.org/wiki/Portuguese_discoveries (01.05.2016.)

Kristofor Kolumbo bio je uvjeren da se u Indiju može doći ploveći na zapad. Njegova putovanja započinju 1492. godine. Na Slici 6. prikazane su plovne rute i otkrića novih područja od 1492. do 1502. godine.

Slika 6. Plovne rute Christophera Columbusa 1492. do 1502. godine

Izvor: Voyages of Christopher Columbus, https://en.wikipedia.org/wiki/Voyages_of_Christopher_Columbus 02.05.2016.

⁴⁵ Među istraživače tijekom 15. i 16. stoljeća ubrajaju se: Kristofor Kolumbo, Vasco da Gama, Pedro Alvares Cabral, John Cabot, Juan Ponce de Leon, Ferdinand Magellan.

⁴⁶ Velika geografska otkrića, https://hr.wikipedia.org/wiki/Velika_geografska_otkri%C4%87a (30.04.2016.)

Ekspedicije su europskim državama donosile mnoge koristi: od povećanja utjecaja i moći, do ekonomskih dobitaka. Upravo je to glavni motiv ulaska većeg broja europskih zemalja u koloniziranje novootkrivenih područja.

4.1.1. Male otočne države i njihov kolonijalni status

Europske sile su od novootkrivenih područja uzimale ono što im je bilo potrebno, zanimljivo ili novo i egzotično. Najveći je interes bio zlato, jer su zlatne rezerve u bankarskom sustavu kod europskih država bile u deficitu. Međutim, sa kolonizacijom započinju novi trgovinski odnosi i načini eksploatacije koloniziranih područja. Na Slici 7. vidljivi su tokovi roba i dobara proizašli iz slučajnih otkrića novih područja i koloniziranja istih.

Slika 7. Trgovinski odnosi iz kolonijalizma

Izvor: The Effects of Colonialism: buy Empire Goods from home and overseas, <http://www.slideshare.net/fbrande/the-effects-of-colonialism> (30.04.2016.)

Izvor zarade kolonizatora, primjerice, je šećerna trstika⁴⁷ za čiji uzgoj je neophodna posebna klima, pa su male otočne zajednice koloniziranih otoka potpale pod robovsku vlast kolonizatora. Naseljavanjem afričkih robova na kolonizirana područja, postupno je izmijenjen i profil stanovništva na tim područjima. Rezultat je da su novootkrivena područja pod utjecajem kolonijalizma i prinudnih imigracija, tijekom duljeg vremena, apsorbirale različite kulture, pa je do današnjeg dana, u turističkom smislu, uz klimatske i prirodne ljepote, i kulturološka raznolikost prepoznata kao posebnost i turistička atrakcija.

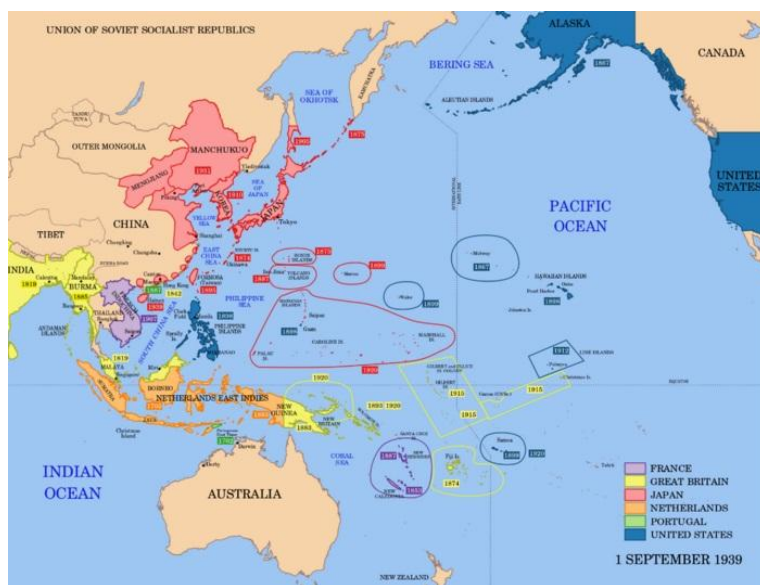
⁴⁷ Šećerna trstika (proizvodnja šećera) je bila glavni motiv okupacije i koloniziranja Kariba.

4.1.2. Geostrateška uloga malih otočnih država

Male otočne države, najčešće udaljene od kontinentalnog kopna, smještene da tvore niz otočja usred oceana ili položajem udovojavaju strateškoj poziciji, bile su korištene u vrijeme značajnih pregovora, političkih previranja i ratova kao strateška pozicija u odnosu na suprotnu pregovaračku stranu. Jedan od brojnih primjera jesu Karibi, koji su bili korišteni za vojnu bazu SAD-a za trajanja drugog svjetskog rata, te za trajanja pregovora kod izgradnje i kontrole Panamskog kanala. Slučaj je specifičan, jer je u vrijeme boravka velikog broja američkih vojnika na Karibima, došlo do spontanog turističkog zamaha na Karibima. Razlog tome je preporuka i oduševljenje američkih vojnika prirodnim ljepotama Kariba, o čemu su izvještavali svoje bližnje u SAD-u, što je potaklo turističke posjete Karibima u vrijeme napetih političkih odnosa.

Male otočne države imale su i delekosežnih negativnih posljedica radi strateške zemljopisne pozicije. U novije vrijeme, s razvitkom vojnih tehnologija zrakoplovstva i mornarice, vojne razmirice (ratovi) preferiraju se započeti i voditi daleko od civilnog stanovništva zaraćenih strana, pa je glavina ratnog sraza usmjerena na područja gdje su koncentrirane militarističke snage. Stalna izloženost ratnim djelovanjima, malim otočnim državama ne ostavlja prostora za turistički razvoj. Primjer je Pacifik u vrijeme između prvog i drugog svjetskog rata do kapitulacije Japana i završetka oružanog previranja. Na Slici 8. prikazan je razmještaj vojnih snaga na Pacifiku, odnosno na otocima koji su potpali pod kolonijalnu vlast europskih i drugih naroda.

Slika 8. Geopolitički položaji otočja u Pacifiku 1939. godine

Izvor: Asia Maritime Transparency Initiative, Remembering World War II in Maritime Asia, <http://amti.csis.org/2015-ww2-anniversary/> 02.05.2016.

Pacifik i kolonizirane male otočne države izložene su militarističkim i ekološkim posljedicama testiranja atomskih bombi i drugog masovno ubojitog oružja i naoružanja. Interesi na razmeđu naoružanja i turizma nisu isključivi, pa se može u ovom slučaju učiniti selektivnost, uz preporuku potencijalnog tzv. ratnog turizma.

4.2. Problemi i izazovi održanja malih otočnih država

Primarni čimbenik koji je doveo do nastanka najvećeg broja suvremenih malih otočnih država (i općenito malih država) u svijetu je proces dekolonizacije.⁴⁸ Dekolonizacija je proces oslobađanja od kolonijalne vlasti i pretvaranje nekadašnjih kolonija u samostalne države. Taj je proces započeo u 19. stoljeću, nastavio se između dva svjetska rata da bi nakon drugog svjetskog rata zahvatio većinu koloniziranih država.⁴⁹ Dekolonizacija je, općenito, praćena nasiljem, ratovima, nemirima, prosvjedima i revolucijama, što ne ostavlja prostora za turizam i turističku afirmaciju ovih područja na postojećem turističkom tržištu.

Prethodno u radu spomenuti pozitivni učinci turizma (točka 3.2.1.) u ovom dijelu mogu se nadopuniti na način da je turizam i pozitivan politički čimbenik. Državama koje su relativno kasno postigle svoju državnost, političke dimenzije modernog turizma poklapaju se, a često i miješaju, s turističkom politikom koja se pojednostavljeno definira kao: "ukupnost svih mjera u cilju planskog uvođenja turizma na nekom području, njegova ostvarivanja, usmjeravanja i unaprijeđenja."⁵⁰ Zbog svojeg "transgraničnog" značaja turizam nužno potiče razgranate veze internacionalnih, pa i multinacionalnih subjekata u području hotelijerstva, prometa, putničkih agencija i drugo, što ima višestruke posljedice i na međunarodne odnose svake od uključenih država. Ti će odnosi biti razvijeniji što je nacionalna legislativa liberalnija, primjerice u dijelu viza, putovnica, carina, slobodnog kretanja putnika, kapitala i radne snage.⁵¹

Iako svaka država, pa čak i ona najmanja, predstavlja jedinstveni entitet, male države, posebno one slabije gospodarski razvijene, imaju značajke koje su im zajedničke, a odnose

⁴⁸ Kurečić, P. (2012): op.cit., str. 95.

⁴⁹ Danas od kolonija postoje samo britanski Gibraltar i danski Grenland.

⁵⁰ Hitrec, T. (1998): Politički aspekti turizma kao čimbenika mira i sigurnosti s posebnim osvrtom na Hrvatsku, Društvena istraživanja Zagreb, god.. 7 (38), str. 817.

⁵¹ Isto, str. 818.

se prije svega na ranjivost njihovih ekonomija, kao i na obrasce ponašanja u međunarodnim odnosima. Osim toga različitost prirodne osnove, polazeći od pripadanja klimatskom pojasu (male države ne mogu ih zauzimati nekoliko), prirodni resursi (često gotovo da i nemaju izvora sirovina), udaljenost od tržišta, troškovi transporta i isplativost pojedinih gospodarskih grana, više pogađaju male države, pogotovo otočne i udaljene od glavnih populacijskih i gospodarskih središta, nego velike⁵².

Male otočne države najviše su pogođene izazovima prirodne osnove, a posebice klimatskim promjenama. Posebno su zabrinute zbog globalnog zatopljenja koje uzrokuje podizanje razine mora, a među njima se zbog vrlo niskog reljefa (koraljni otoci, atoli) ističu države Mikronezije te Maldivi. One su iznimno ugrožene podizanjem razine mora, koje će ako se nastavi, dovesti do uništenja njihovih obala i smanjenja životnog prostora, uništenja koraljnih grebena te prodora slane morske vode u vodonosne slojeve.⁵³

Na današnjem stupnju društveno-gospodarskog razvoja stanovništvo je glavni čimbenik geoprostornog sustava. Ono na prostor utječe svojim egzistencijalnim funkcijama kojima izražava opstojnost, aktivnost i djelovanje, a imanentne su svim društvenim slojevima, odnosno užim i širim prostornim zajednicama. Te funkcije su stanovanje i život u zajednici, rad, opskrba, obrazovanje i korištenje slobodnog vremena.⁵⁴ Ekološke ugroze uzrokuju i socioekonomske probleme te mogu dovesti u pitanje samu održivost malih država.

4.3. Male otočne države na turističkom tržištu 21. stojeća

Razvoj otočnog turizma u osnovnim je crtama slijedio obalni, ali je zbog otočne posebnosti rastao umjerenije izbjegavši tako mnoge nepovoljnosti masovnog turizma.⁵⁵ Podržavajući čimbenik razvoju turizma na otočnim državama jest povezivanje sa kopnom redovitim pomorskim (brodskim) i zračnim putničkim i robnim vezama, te uključivanje u međunarodne trgovinske odnose. Međutim, da bi mala otočna država izgradila imidž na turističkom tržištu, i bila prisutna na turističkom tržištu, neophodno je da i država svojim

⁵² Kurečić, P. (2012): op.cit., str. 90 i 91.

⁵³ Isto.

⁵⁴ Ruppert, K. i dr. (1981): Socijalna geografija, Školska knjiga, Zagreb, str. 89-134.

⁵⁵ Mikačić, V. (1993): Otočni turizam hrvatske, Društvena istraživanja 12-13, god 3, br. 4-5., str. 517.

intervencijama osigura pretpostavke za turistički razvoj i rast. "Najčešća područja utjecaja države su: koordinacija, planiranje, zakonodavstvo i regulativa, poduzetništvo, stimuliranje i poticanje."⁵⁶ Istodobno, države se povezuju s ciljem zajedničkog regionalnog predstavljanja na turističkom tržištu, što im omogućava istaknuti posebnosti koje ih povezuju u cjelinu, bilo u kulturološkom, ambijentalnom, ili nekom drugom (turističkom) kontekstu.

4.3.1. Male otočne države Subsahare (Afrika)

Atlantski ocean (Atlantik), drugi je najveći ocean na Zemlji⁵⁷ i pokriva približno petinu Zemljine površine (Slika 9.).

Slika 9. Atlantski ocean

Izvor: <http://www.whatdoesitmean.com/index1976.htm> (25.04.2016.)

Obala Atlantskog oceana je razvedena, s brojim zaljevima i morima, uključujući: Karipsko more, Meksički zaljev, Zaljev St. Lawrence, Sredozemno more, Crno more, Sjeverno more, Baltičko more, Norveško more i Weddelovo more.⁵⁸

Brojne su države koje izlaze na Atlantski ocean. Među njima i male otočne države: Zelenortska Republika, Komori, Mauricijus, Sveti Toma i Principe, Sejšeli. U Tablici 1. prikazani su podaci o turizmu na afričkom kontinentu sa pripadajućim otočnim državama (među njima i malim otočnim državama).

⁵⁶ Petrić, L. (2001): Osnove turizma, Sveučilište u Splitu, Split, str. 191.

⁵⁷ Zemljinih pet oceana su: Arktički ocean, Atlantski ocean, Indijski ocean, Južni ocean i Tih ocean.

⁵⁸ Wikipedia, preuzeto: https://hr.wikipedia.org/wiki/Atlantski_ocean (26.04.2016.)

Tablica 1. Turizam u Africi

Afrika	2014.		Verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u milijard.)	% od ukupno		USD (u milijard.)	% od ukupno	Prosječna stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	83,3	3,4	3,7	138,8	3,3	4,9
Ukupno učešće turizma u BDP-u	196,8	8,1	3,5	330,1	7,9	4,9
Direktan dopr. turizma zapošlj.	8.669,0	3,0	1,3	10.985,0	2,9	2,3
Ukupno učešće zapošljavanju	20.481,0	7,1	1,0	26.022,0	6,8	2,3
Turistička potrošnja	51,5	8,0	3,7	84,8	7,7	4,7
Domaća potrošnja	86,6	3,6	4,0	145,9	3,5	4,9
Potrošnja iz zadovoljstva	85,9	2,4	3,9	160,9	2,3	4,9
Potrošnja radi posla	42,3	1,0	3,9	69,9	1,0	4,8
Investiranje u kapitalna dobra	29,7	5,9	4,9	48,6	5,5	4,5

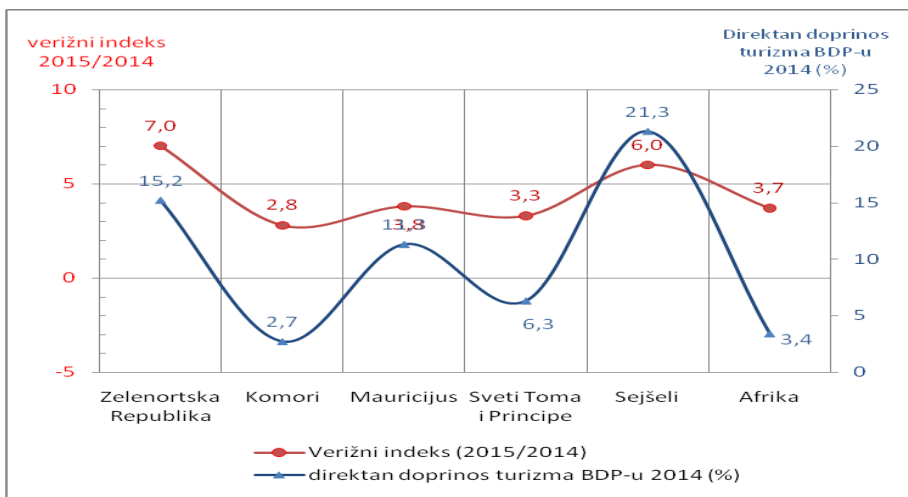
Izvor: WTTC, (2016.), <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/saotomeandprincipe2015.pdf> (14.04.2016.)

U Tablici 1. direktan doprinos turizma BDP-u u afričkoj regiji, prema podacima WTTC, u 2014. godini bio je na razini 3,4%, a verižni indeks 2015./2014. je 3,7%. Do 2025. godine za afričko područje predviđa se učešće turizma u BDP-u država sa prosječnom stopom rasta na razini od 4,9% godišnje. Direktan doprinos zapošljavanju u regiji Afrike u 2014. godini bio je na 3%, a verižni indeks 2015./2014. Bilježi porast od 1,3%. Do 2025. godine rast direktnog doprinosa turizma zapošljavanju na afričkom kontinentu s pripadajućim otocima, očekuje se prosječno na razini od 2,3% godišnje.

Direktan doprinos turizma BDP-u 2014. godine i verižni indeks turizma BDP-u 2015./2014. godine za male otočne države afričke regije u odnosu na Afriku (regionalno), pokazuje da su male otočne države u značajnom odstupanju od regionalnih pokazatelja

Na Grafikonu 1. prikazane su relativne veličine direktnog doprinosa turizma BDP-u malim otočnim državama 2014. godine i verižni indeks 2015./2014. godinu. Među malim otočnim državama afričke regije ističu će Sejšeli sa 21,3% direktnog doprinosa turizma BDP-u u 2014. godini, a najveći verižni indeks za 2015./2014. godinu ostvarila je Zelenortska Republika. Komori imaju slične pokazatelje kao i regija (Grafikon 1.).

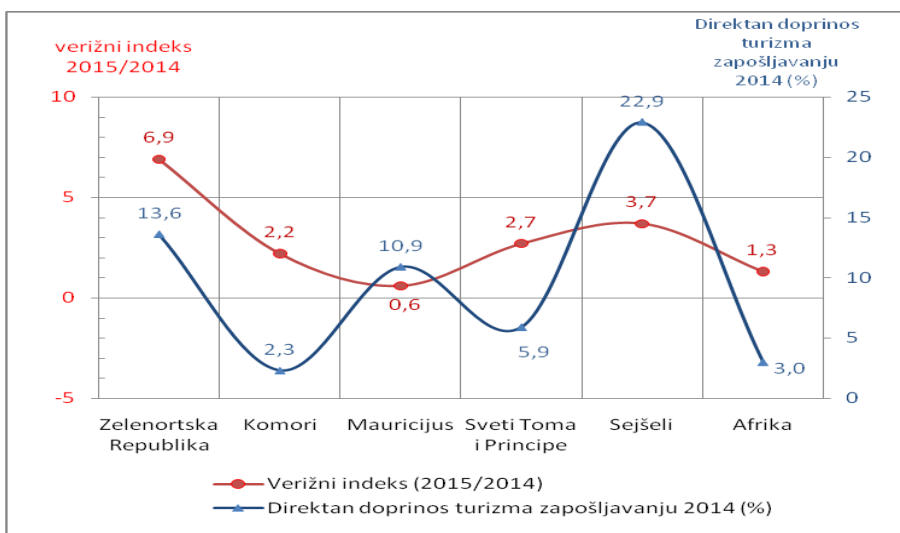
Grafikon 1. Direktno doprinos turizma BDP-u malim otočnim državama 2014. (u %) i verižni indeks 2015./2014.– regija Afrika.

Izvor: WTTC, 2015., obrada autorice.⁵⁹

Ukoliko se za male otočne države iz regije Afrike analizira direktno doprinos turizma kroz zapošljavanje, dobijemo sljedeći uvid (Grafikon 2.).

Grafikon 2. Direktno doprinos turizma zapošljavanju u malim otočnim državama 2014. (u %) i verižni indeks 2015./2014. godine – regija Afrika.

Izvor: WTTC, 2015., obrada autorice.

Na Grafikonu 2. je vidljivo da turizam najznačajnije doprinosi zapošljavanju stanovništva na Sejšelimima i Zelenortskoj Republici.

⁵⁹ U Dodatku rada prikazane su tablice sa statističkim podacima za svaku malu otočnu državu i regiju kojoj pripada prema kriterijima WTTC-a.

4.3.2. Male otočne države Kariba (Amerike)

Kod malih otočnih država Kariba, dovodi se u pitanje stvarna vrijednost njihova samoodređenja i suvereniteta te se tvrdi da se tipična karipska država od ostalih izdvaja ovisnošću o velikim državama u gotovo svim sferama svoga života. Suverenitet ostaje "iluzorno zadovoljenje" koji neprekidno parodiraju vanjska uplitanja.⁶⁰ (Slika 10.).

Slika 10. Male otočne države Kariba

Izvor: <http://www.retiredexpat.com/maps/map-caribbean.php> (20.04.2016.)

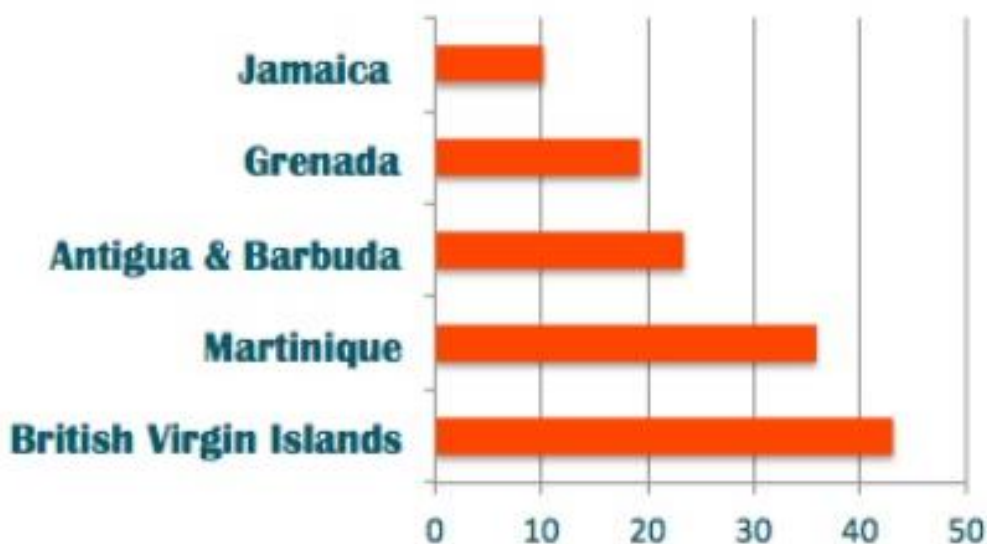
Neki otoci na Karibima nisu se isprva opredijelili za turizam, primjerice Kuba i Haiti. Na nekim otocima nedostatak predstavlja izostanak pješčanih plaža (npr. Dominika). No iako su neki otoci propustili turistički "bum" osamdesetih godina prošloga stoljeća, u današnje vrijeme ove se destinacije na Karibima pozicioniraju i prema selektivnim vidovima turizma, primjerice eko-turizam. Brojnost otoka i njihova pojedinačna i reprezentativna lokalna kulturološka i ambijentalna posebnost, doprinosi raznolikosti turističke ponude Karipskog mora.

Najpopularnija rana destinacija na Karibima su Jamajka i Bahami. Veliki luksuzni hoteli i ljetovališta su izgrađena od strane inozemnih investitora. Brodovi za krstarenje također su redoviti posjetitelji na Karibima. Kružni turizam na Karibima je 2015. godine povećan za 1,3%. Na Slici 11. prikazan je poredak destinacija na Karibima u kojima je ostvareno

⁶⁰ Kurečić, P. (2012): op.cit., str. 96.

najveće povećanje kruznog turizma.

Slika 11. Porast kruznog turizma na Karibima prema destinacijama (u %, 2015. godina)

Izvor: Onecaribbean.org, <http://www.onecaribbean.org/wp-content/uploads/FINAL-CTO-2016-News-Conference-Infographic-.pdf> (02.05.2016.)

Prema podacima za 2015. godinu, turizam na Karibima (Tablica 2.) je u odnosu na prethodnu godinu porastao za 7% (u svijetu je prosječan porast na razini od oko 4% za 2015. godinu.). Riječ je o ostvarenih 28,7 milijuna turističkih dolazaka na Karibe. Prosječna popunjenost smještajnih kapaciteta (soba) na Karibima je 2015. godine bila 68,8% (povećanje od 1% u odnosu na 2014.); prosječna cijena sobe kretala se oko 229,44 američkih dolara (uvećano u odnosu na 2014. godinu za 4,6%), prosječan prihod po turističkoj sobi kretao se u 2015. godini oko 157,74 američkih dolara (povećanje od 6,0%).⁶¹

U Tablici 2. navedeni su izabrani pokazatelji vezano uz razvoj turizma na Karibima.

⁶¹ Onecaribbean.org, <http://www.onecaribbean.org/wp-content/uploads/FINAL-CTO-2016-News-Conference-Infographic-.pdf> (02.05.2016.)

Tablica 2. Turizam na Karibima

Karibi	2014.		Verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u milijard.)	% od ukupno		USD (u milijard.)	% od ukupno	Prosječna stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	16,1	4,5	3	22,9	4,8	3,3
Ukupno učešće turizma u BDP-u	51,9	14,6	2,9	73,6	15,4	3,3
Direktan dopr. turizma zapošlj.	692	4	2,4	879	4,5	2,2
Ukupno učešće zapošljavanju	2231	13	2,2	2788	14,4	2
Turistička potrošnja	27,7	18,1	3,4	40,5	18,4	3,5
Domaća potrošnja	11,7	3,3	1,9	15,6	2,5	2,7
Potrošnja iz zadovoljstva	35,7	4	2,8	50,7	4,3	3,3
Potrošnja radi posla	3,7	0,4	4,4	5,3	0,5	3,2
Investiranje u kapitalna dobra	6,2	12,2	4,2	9,1	14	3,5

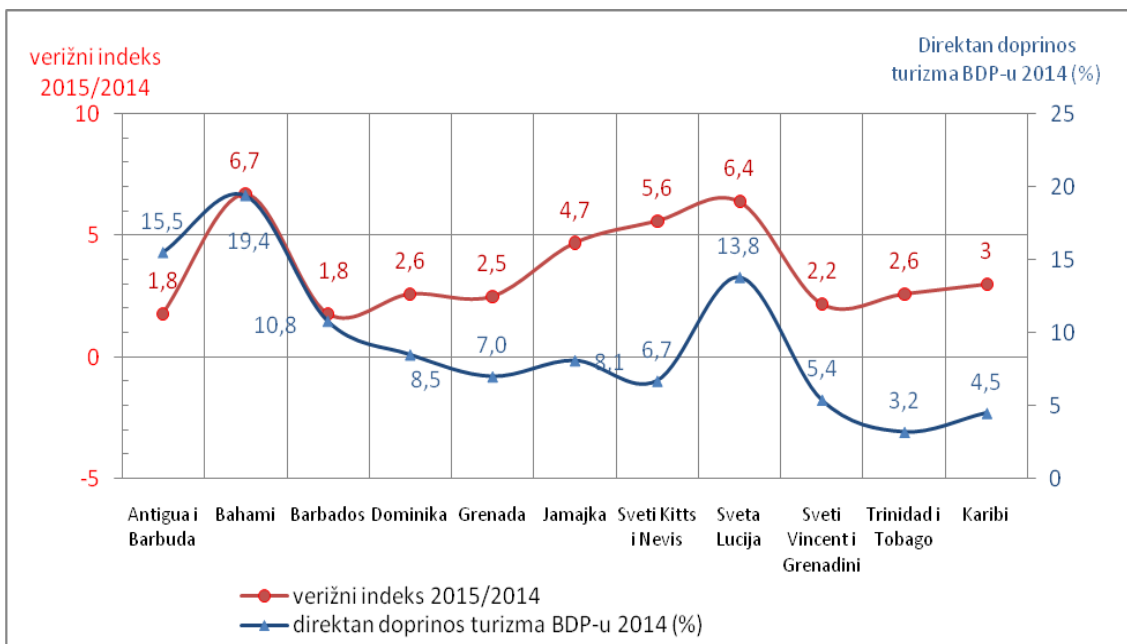
Izvor: WTTC Travel & Tourism Economic Impact (2015.), Caribbean, World Travel & Tourism Council, str. 11., <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/regional%202015/caribbean2015.pdf> (02.05.2016.)

Podatak o direktnom doprinosu turizma bruto društvenom proizvodu Kariba 2014. godine iznosi 16,1 milijardu američkih dolara. U 2015. godini on je uvećan za 3%, a do 2025. godine očekuje se stabilan rast na razini od 3% godišnje. Ukupno učešće turizma u BDP-u je na razini od 51,9 milijardi dolara ili 14,6%. U turizmu je direktno zaposleno prosječno 4% stanovništva, a indirektno oko 13% stanovništva.

Male otočne države Kariba okupljaju države: Antigva i Barbuda, Bahami, Barbados, Dominika, Grenada, Jamajka, Sveta Lucija, Sveti Kitts i Nevis, Sveti Vincent i Grenadini te Trinidad i Tobago. Male otočne države Kariba tijekom 2014. godine iskazuju različitost u pogledu direktnog doprinosa turizma BDP-u kao i različitost verižnih indeksa doprinosa turizma 2015./2014. godini.

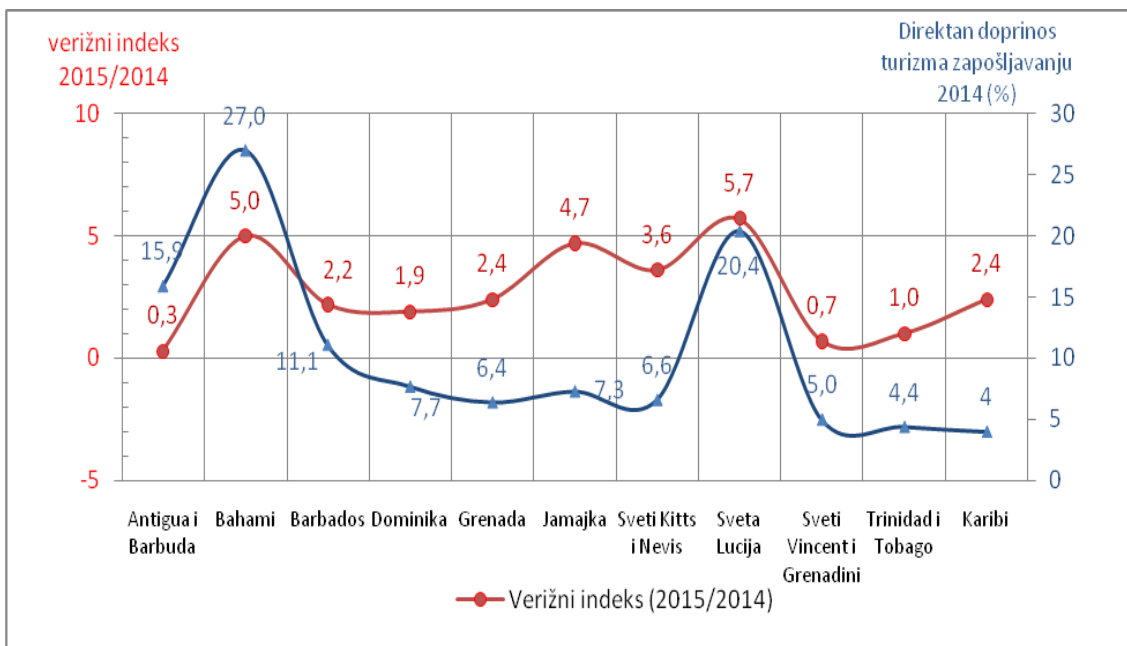
Grafikon 3. prikazuje direktan doprinos turizma BDP-u u malim otočnim državama Kariba 2014. i verižni indeks 2015./2014. godine. Prema podacima za 2014. godinu, izdvajaju se Bahami sa 19,4% direktnog doprinosa turizma BDP-u. Bahami su istaknuti i prema verižnom indeksu 2015./2014. Na drugom mjestu nalazi se mala otočna država Sveta Lucija. Sličan je poredak malih otočnih država i ukoliko se promatra direktan učinak turizma na zapošljavanje (Grafikon 4.).

Grafikon 3. Direktan doprinos turizma BDP-u malim otočnim državama 2014. (u %) i verižni indeks 2015./2014. – regija Karibi.

Izvor: WTTC, 2015., obrada autorice.

Grafikon 4. Direktan doprinos turizma zapošljavanju u malim otočnim državama 2014. (u %) i verižni indeks 2015./2014. – regija Karibi

Izvor: WTTC, 2015., obrada autorice.

4.3.3. Male otočne države Jugoistočne Azije (Azija i Pacifik)

Jugoistočna Azija leži na sjecištu geoloških ploča obilježenih jakom seizmičkom i vuklanskom aktivnošću (Slika 12.).

Slika 12. Jugoistočna Azija.

Izvor: Google mape.

Otoci u Jugoistočnoj Aziji glavni su izvor svjetskih naftnih zaliha. Jugoistočna Azija je doživjela veliki ekonomski rast tijekom osamdesetih godina prošloga stoljeća. Singapur je bio jedan od četiriju izvorna "tigra", a u proteklim su godinama novi "tigrovi" postali Indonezija, Malezija, Filipini i Tajland.

Turizam u Jugoistočnoj Aziji direktno doprinosi prosječno sa 4,8% BDP-a. Verižni indeks 2015./2014. ukazuje na povećanje direktnog doprinosa turizma BDP-u za 5%, a do 2025. godine predviđa se prosječna stopa rasta od 5,4%.

Direktno zapošljavanje u turizmu Jugoistočne Azije kreće se na prosječnoj razini od 3,7% (do 2025. godine predviđa se smanjenje na 3%) (Tablica 3.).

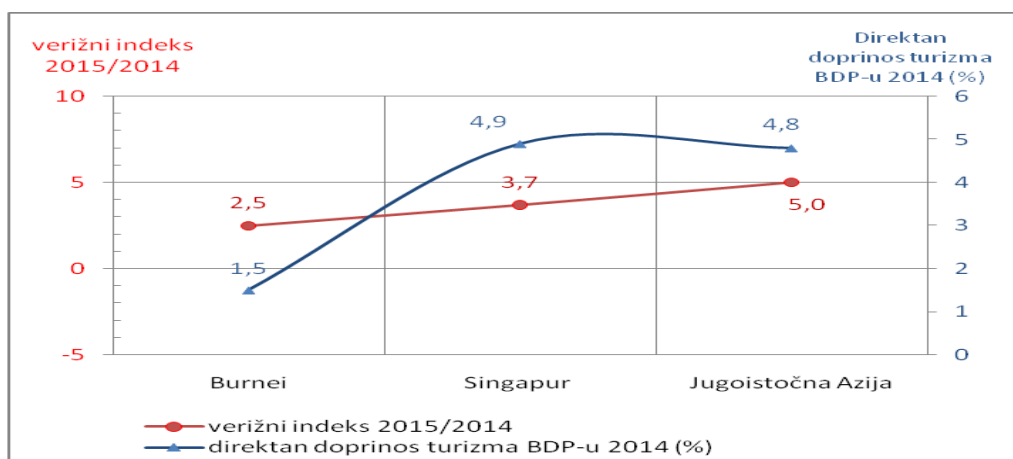
Tablica 3. Turizam u Jugoistočnoj Aziji

Jugoistočna Azija	2014.		Verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u milijard.)	% od ukupno		USD (u milijard.)	% od ukupno	Prosječna stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	117,9	4,8	5,0	209,4	4,9	5,4
Ukupno učešće turizma u BDP-u	291,8	12,0	5,4	528,7	12,6	5,6
Direktan dopr. turizma zapošlj.	11.262,0	3,7	2,8	15.510,0	4,3	3,0
Ukupno učešće zapošljavanju	29.358,0	9,7	2,9	39.227,0	11,0	2,7
Turistička potrošnja	112,0	7,1	4,2	202,4	7,7	5,7
Domaća potrošnja	106,7	4,4	5,8	182,0	3,1	4,9
Potrošnja iz zadovoljstva	158,0	3,5	4,1	285,5	3,6	5,7
Potrošnja radi posla	60,7	1,3	7,4	99,0	1,3	4,3
Investiranje u kapitalna dobra	49,0	7,4	5,7	96,4	8,1	6,4

Izvor: WTTC, <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/regional%202015/southeastasia2015.pdf> (20.04.2016.)

Male otočne države jugoistočne Azije su države: Brunei, Istočni Timor⁶² i Singapur. Direktni doprinos turizma BDP-u za Jugoistočnu Aziju 2014. godine ujednačen je sa podatkom za Singapur, i viši je u odnosu za Brunei (Grafikon 5.).

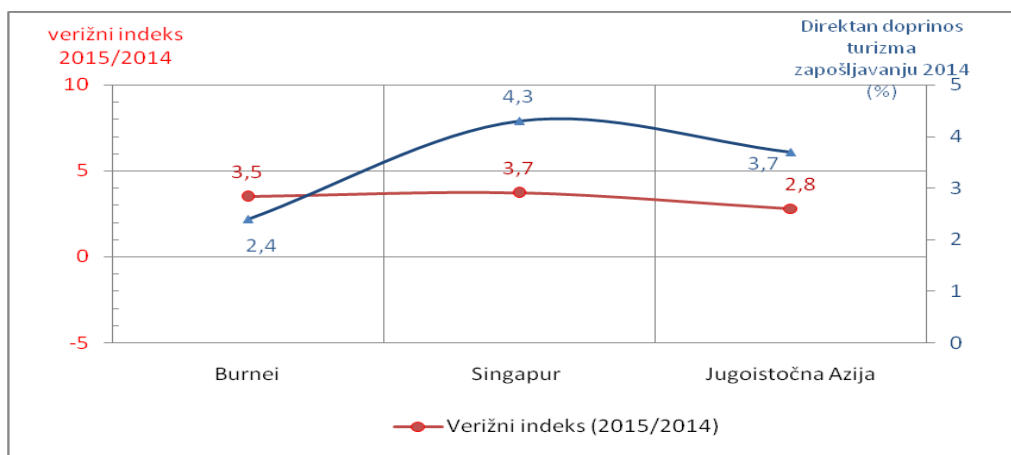
Grafikon 5. Direktni doprinos turizma BDP-u malim otočnim državama 2014. (u %) i verižni indeks 2015./2014. – regija Jugoistočna Azija

Izvor: WTTC, 2015., obrada autorice.

⁶² Istočni Timor nije zastupljen u statistikama WTTC-a.

Grafikon 6. Direktan doprinos turizma zapošljavanju u malim otočnim državama 2014. (u %) i verižni indeks 2015./2014. – regija Jugoistočna Azija

Izvor: WTTC, 2015., obrada autorice.

Na Grafikonu 6. vidljivo je da je Singapur mala otočna država Jugoistočne Azije sa najvišim postotkom direktnog zapošljavanja u turizmu 2014. godine i ujedno najvišim verižnim indeksom 2015./2014.

4.3.4. Male otočne države Južne Azije (Azija i Pacifik)

Indijski ocean je treća po veličini vodena površina na Zemlji. Sa sjevera je okružen Azijom, sa zapada Arapskim poluotokom i Afrikom, s istoka Malajskim poluotokom, Sunda otočjem i Australijom, a na jugu Južnim oceanom (Slika 13.).

Slika 13. Južna Azija

Izvor: Google mape.

U oceanu se nalazi otočna država Madagaskar, inače četvrti po veličini otok na Zemlji.

Mala otočna država na ovom prostoru je država Maldivi. U Tablici 4. prikazani su podaci o turizmu Južne Azije.

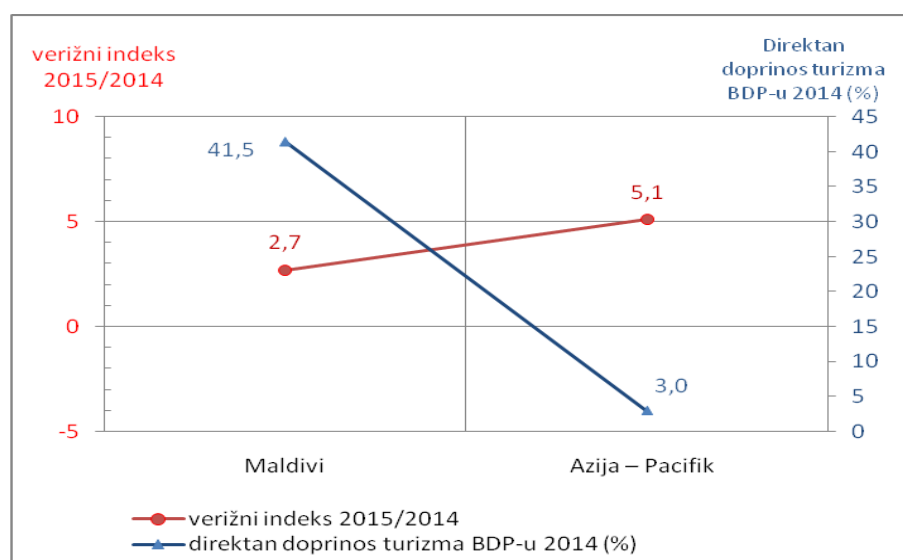
Tablica 4. Turizam u Južnoj Aziji

Azija – Pacifik	2014.		Verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u milijard.)	% od ukupno		USD (u milijard.)	postotak od ukupno	Prosječna stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	694,1	3,0	5,1	1.177,1	3,2	4,9
Ukupno učešće turizma u BDP-u	2.153,9	9,2	5,5	3.709,7	10,1	5,0
Direktan dopr. turizma zapošlj.	64.001,0	3,7	1,8	79.075,0	4,0	2,0
Ukupno učešće zapošljavanju	149.566,0	8,5	2,8	199.583,0	10,2	2,6
Turistička potrošnja	397,8	5,2	3,0	646,9	5,2	4,7
Domaća potrošnja	1.162,7	5,0	5,8	2.000,1	5,5	5,0
Potrošnja iz zadovoljstva	1.206,4	2,2	4,7	2.087,6	2,5	5,2
Potrošnja radi posla	354,2	0,7	6,6	559,5	0,7	4,0
Investiranje u kapitalna dobra	303,5	3,7	6,3	560,2	4,7	5,7

Izvor: WTTC, <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/maldives2015.pdf> (20.04.2016.)

Maldivi imaju visoko učešće direktnog doprinosa turizma BDP-u, na razini 41,5%. (Grafikon 7.).

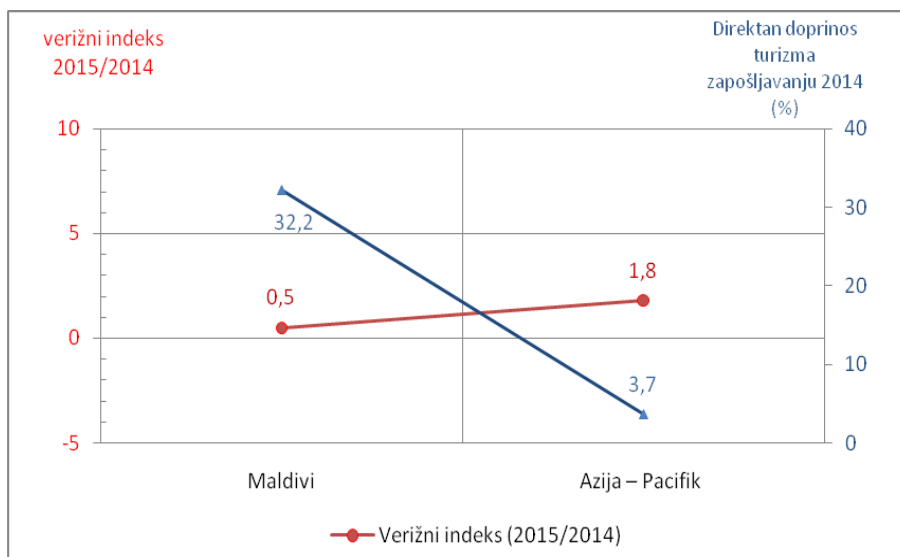
Grafikon 7. Direktan doprinos turizma BDP-u malim otočnim državama 2014. (u %) i verižni indeks 2015./2014. – regija Južna Azija

Izvor: WTTC, 2016., obrada autorice.

Maldivi imaju i visok stupanj direktnog zapošljavanja u turizmu. Godine 2014. Turizam je direktno doprinosaio ukupnom zapošljavanju na razini 32,2%. (Grafikon 8.).

Grafikon 8. Direktni doprinos turizma zapošljavanju u malim otočnim državama 2014. (u %) i verižni indeks 2015./2014. – regija Južna Azija

Izvor: WTTC, 2016., obada autorice.

4.3.5. Male otočne države Oceanije (Azija i Pacifik)

Oceanija je prostor Pacifika sa otocima na kojima prevladavaju tropski klimatski uvjeti (ujedno to je jedna od osam klimatskih zona na planeti Zemlja). U širem smislu, to je otočno područje između jugoistočne Azije i Amerike (Slika 14.), iako se u određenim geografskim pojašnjenjima i zemljopisnim prikazima u Oceaniju ubraja i kontinent Australija.

Slika 14. Male otočne države Oceanije

Izvor: Google:

https://www.google.hr/search?q=oceanija&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwitwdSk1M3MAhWK1iwKHeIRCSIQ_AUIBygB&biw=1366&bih=667#tbn=isch&q=oceanija&imgrc=YZLRrRZR11mENM%3A (04.05.2016.)

Arheologija, lingvistika i postojeće genetičke studije potvrđuju da je Oceanija bila naseljavana u dva velika vala migracije. Prva migracija se dogodila prije približno 40 tisuća godina kada su Papuanci kolonizirali veći dio Oceanije. U drugoj migraciji prije 3.500 godina ovo područje naseljavaju Austronezijati⁶³. U novije doba otočje nastanjuju europski doseljenici, što sveukupno utječe i na promjene u društvenom i političkom krajoliku Oceanije.⁶⁴

U Tablici 5. navedeni su pokazatelji vezano uz turizam Oceanije. Prema statističkim podacima WTTC, Oceanija obuhvaća: Australiju, Novi Zeland, Fiji, Karibate, Novu Gvineju, Solomonske Otoke, Tongu i Vanuatu, a u posebnu skupinu "ostali" svrstane su male otočne države: Samoa, Cook-ovi Otoci, Francuska Polinezija, Guam, Maršalovi Otoci, Mikronezija, Nova Kaledonija, Palau, Samoa, Tuvalu, pa za ovu skupinu ne raspoložemo podatke pojedinačno, već su uključeni u skupni nalaz za Oceaniju, prikazano u Tablici 5.

Tablica 5. Turizam Oceanije

Oceanija	2014.		Verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u milijard.)	% od ukupno		USD (u milijard.)	% od ukupno	Prosječna stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	51	3	3,8	73,6	3,2	3,3
Ukupno učešće turizma u BDP-u	185,6	11	3,3	259,2	11,3	3,1
Direktan dopr. turizma zapošlj.	750	4,2	-1,1	854	4	1,4
Ukupno učešće zapošljavanju	2157	12	-0,6	2529	11,7	1,7
Turistička potrošnja	36,2	9,7	4,4	52,8	8,8	3,4
Domaća potrošnja	94,8	5,6	3,5	135,4	4,7	3,3
Potrošnja iz zadovoljstva	110,6	2,5	3,3	158,8	2,7	3,3
Potrošnja radi posla	20,4	0,5	5,9	29,5	0,5	3,2
Investiranje u kapitalna dobra	21,3	4,9	1,1	27,4	4,8	2,4

Izvor: WTTC (2015.), <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/regional%202015/oceania2015.pdf> (04.05.2016.)

⁶³ Više o Austronezijatima: https://en.wikipedia.org/wiki/Austronesian_languages (20.04.2016.)

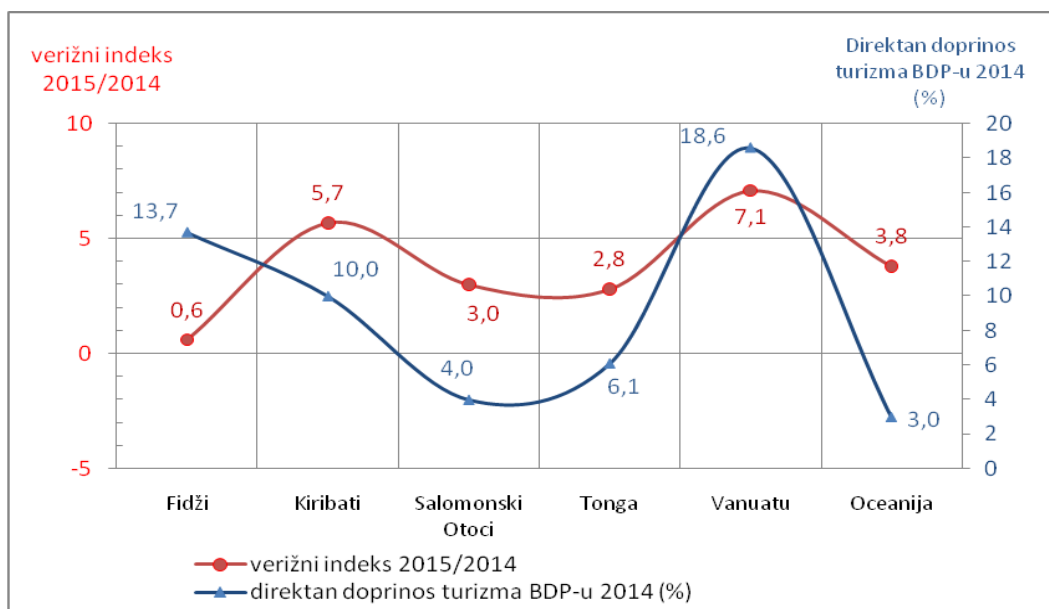
⁶⁴ Preuzeto i prilagođeno: <https://en.wikipedia.org/wiki/Oceania> (20.04.2016.)

Oceanija je 2014. godine prosječno ostvarila direktnog doprinosa od turizma BDP-u na razini od 3%. Do 2025. godine očekuje se rast po stopi od 3,3% godišnje. Direktni doprinos turizma zapošljavanju ima negativan verižni indeks 2015./2014. godine, iako se u projekcijama do 2025. godine očekuje rast po stopi od 1,4% godišnje.

Države koje ispunjavaju uvjete malih otočnih država u Oceaniji su: Savezne Države Mikronezije, Fidži, Kiribati, Maršalovi Otoci, Nauru, Palau, Samoa, Salomonski Otoci, Tonga, Tuvalu i Vanuatu. Neke od navedenih država nisu zasebno statistički prezentirane, iako su obuhvaćene veličinama prezentiranim u Tablici 5.

Na grafikonu 9. prikazan je (u postotku) direktni doprinos turizma bruto društvenom proizvodu za 2014. godinu i verižni indeks 2015./2014. Najviši direktni doprinos turizma BDP-u ostvaruje mala otočna država Vanuatu (18,6%). Oceanija (ukupno) ostvaruje prosječno 3% BDP-a od turizma.

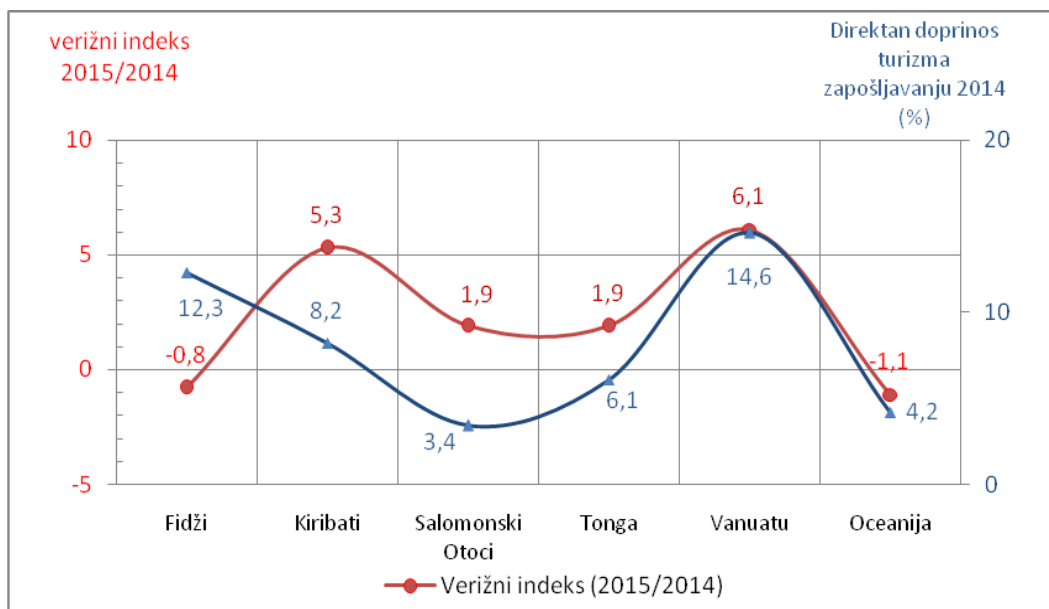
Grafikon 9. Direktni doprinos turizma BDP-u malim otočnim državama 2014. (u %) i verižni indeks 2015./2014. – regija Oceanija

Izvor: WTTC, 2015., obrada autorice.

Na grafikonu 10. prikazan je direktni doprinos turizma zapošljavanju u 2014. godine i verižni indeks 2015./2014. Za regiju Oceanija sa pripadajućim malim otočnim državama.

Grafikon 10. Direktan doprinos turizma zapošljavanju u malim otočnim državama 2014. (u %) i verižni indeks 2015./2014. – regija Oceanija

Izvor: WTTC, 2015., obrada autorice.

Male otočne države Vanuatu i Fidži imaju, u odnosu na druge male otočne države Oceanije, bolje pokazatelje direktnog doprinosa turizma zapošljavanju-u 2014. Godini. Kod ovih dviju malih otočnih država iskazane su i viši verižni indeksi usporedbe 2015./2014.

4.3.6. Male otočne države Sredozemlja (Europska unija)

Sredozemlje je pojam kojim se označavaju zemlje⁶⁵ Sredozemnog mora, dok je Sredozemno more dio Atlantskog oceana s kojim je povezano kroz Giblatarski tjesnac. (Slika 15.).

⁶⁵ Iako nemaju izravan izlazak na more, UNESCO spominje i druge zemlje kao zemlje Sredozemlja. Kriteriji da se i one nalaze u regiji, da gravitiraju tom području ili su kulturom, poviješću i tradicijom vezane uz to područje, svrstava ih u Serdozemlje.

Slika 15. Sredozemlje

Izvor: Google mape.

Sredozemlje, kao statističko područje, uključeno je u regiju Europske unije, odnosno to su države EU koje gravitiraju Sredozemlju. Države EU su 2014. godine ostvarile 3,6% direktnog doprinosa turizma BDP-u. Verižni indeks 2015./2014. ukazuje da je direktni doprinos turizma BDP-u rastao po stopi od 3%, a do 2025. godine očekuje se smanjenje prosječne stope rasta učešća turizma u BDP-u državama članicama EU na razinu od 2,7% godišnje (Tablica 6.)

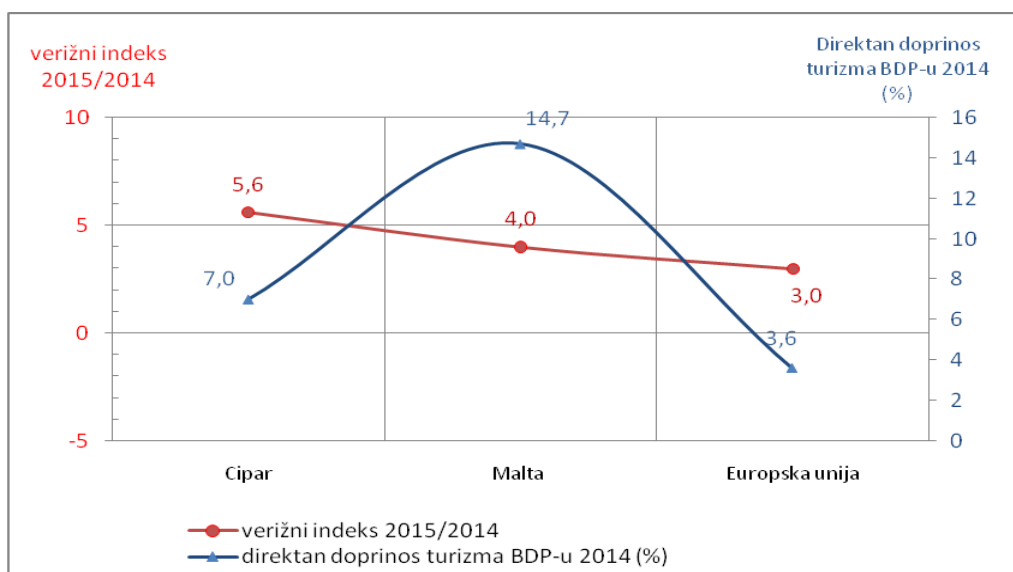
Tablica 6. Turizam EU

Europska unija	2014.		Verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u milijard.)	% od ukupno		USD (u milijard.)	% od ukupno	Prosječna stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	669,9	3,6	3,0	898,7	4,0	2,7
Ukupno učešće turizma u BDP-u	1.787,4	9,7	3,0	2.347,2	10,4	2,5
Direktan dopr. turizma zapošlj.	11.062,0	5,0	2,3	131.213,0	5,7	1,5
Ukupno učešće zapošljavanju	24.694,0	11,1	2,1	28.367,0	12,3	1,2
Turistička potrošnja	466,5	5,9	3,9	689,4	6,0	3,6
Domaća potrošnja	1.018,0	5,5	2,3	1.283,6	5,4	2,1
Potrošnja iz zadovoljstva	1.145,5	2,8	2,8	1.530,8	3,1	2,7
Potrošnja radi posla	339,0	0,8	3,0	444,9	0,9	2,5
Investiranje u kapitalna dobra	175,5	4,9	3,4	245,8	5,3	3,1

Izvor: WTTC, (2015.), <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/regional%202015/europeanunion2015.pdf> (20.04.2016.)

Male otočne države Sredozemlja (Europske unije) su: Cipar i Malta. Direktan doprinos turizma BDP-u male otočne države Malta je na razini 14,7%, a Cipar 7%. (Grafikon 11.).

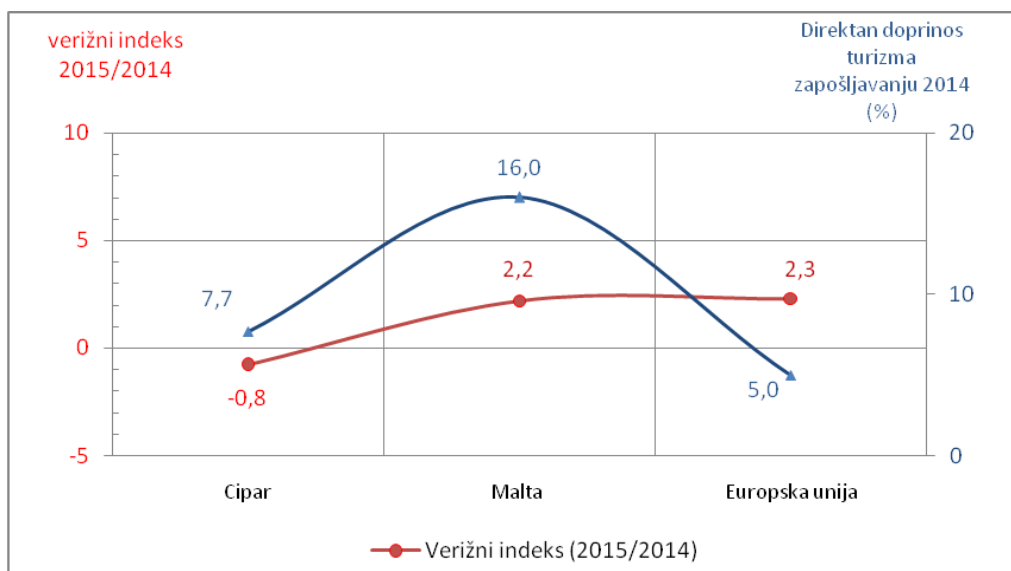
Grafikon 11. Direktan doprinos turizma BDP-u malim otočnim državama 2014. (u %) i verižni indeks 2015./2014. – regija EU

Izvor: WTTC, 2015., obrada autorice.

Ukoliko analiziramo podatke o zapošljavanju, odnosno o direktnom doprinosu turizma zapošljavanju, vidljivo je na Grafikonu 12. kako je u Cipru 2014. godine turizam direktno zapošljavao 7,7% zaposlenih, a verižni indeks ukazuje na pad zapošljavanja u turizmu 2015. Na Malti je situacija daleko bolja, odnosno direktan doprinos zapošljavanju kroz turizam je na 16,0%.

Grafikon 12. Direktan doprinos turizma zapošljavanju u malim otočnim državama 2014. (u %) i verižni indeks 2015./2014. – regija EU

Izvor: WTTC, 2015., obrada autorice.

Ukoliko usporedimo podatke za istaknute male otočne države (grafikon 1. do 12.) u pogledu direktnog doprinosa turizma BDP-u 2014. (u %) i verižne indekse doprinosa turizma BDP-u 2015./2014., dobijemo vrlo različitu sliku o turizmu u malim otočnim državama u svijetu (Tablica 7. i 8.).

Tablica 7. Direktni doprinos turizma BDP-u 2014. godine u malim otočnim državama u svijetu⁶⁶

Male otočne države	Direktni doprinos turizma BDP-u 2014. godine (u %)
Sejšeli	21,3
Zelenortska Republika	15,2
Bahami	19,4
Sveta Lucija	13,8
Singapur	4,9
Maldivi	41,5
Vanuatu	18,6
Fidži	13,7
Malta	14,7

Izvor, WTTC, obrada autorice.

Tablica 8. Direktni doprinos turizma zapošljavanju u 2014. godini u malim otočnim državama u svijetu

Male otočne države	Direktno zapošljavanje kroz turizam u 2014. (% od ukupno zaposlenog stanovništva)
Sejšeli	22,9
Zelenortska Republika	13,6
Bahami	27,0
Sveta Lucija	20,4
Singapur	4,3
Maldivi	32,2
Vanuatu	14,6
Fidži	12,3
Malta	16

Izvor, WTTC, obrada autorice.

U Tablici 7. izdvojene su male otočne države kod kojih je izraženiji viši postotak direktnog doprinosa BDP-u 2014. u odnosu na male otočne države sa kojima je uspoređena (regionalno). U Tablici 8. Izdvojene su male otočne države sa većim postotkom direktnog doprinosa turizma zapošljavanju u 2014. godini. Ukupno se može zaključiti da svaka regija i pripadajuće male otočne države imaju, ponaosob, različite učinke od razvoja turizma.

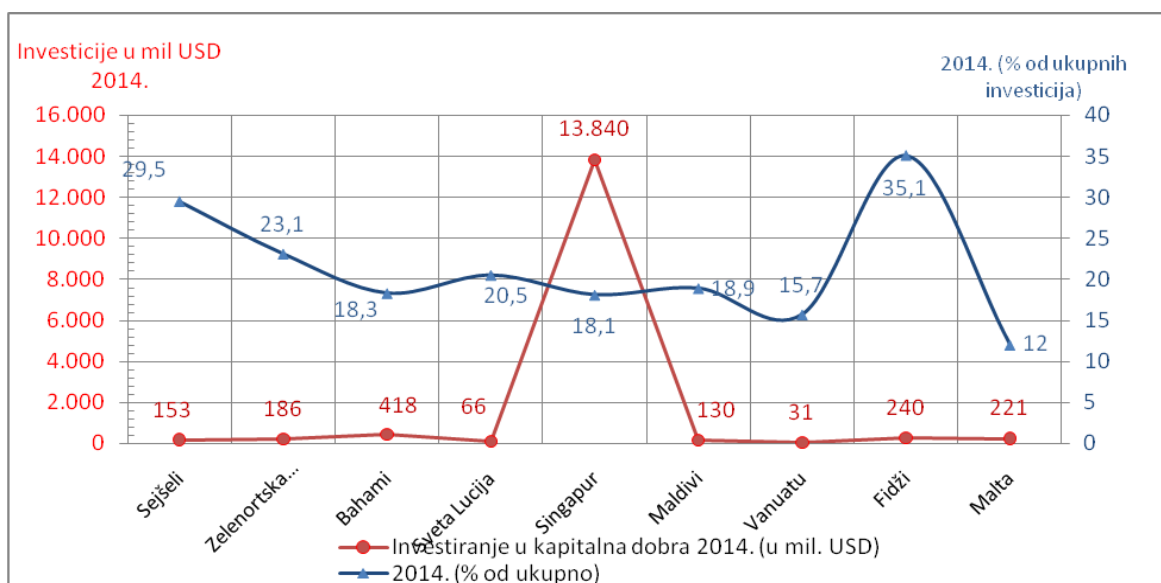
⁶⁶ Izabrane male otočne države sa najvišim pokazateljima za direktni doprinos BDP-u (2014.), direktni doprinos turizma zapošljavanju (2014.).

Prvenstveno je riječ o prihodovnoj strani turizma, gdje se ističu značajne razlike direktnog doprinosa turizma BDP-u i zapošljavanju u 2014. godini (Singapur).

4.4. Čimbenici razvoja turizma na području malih otočnih država

Razvoj turizma ovisi, prvenstveno, o ponudi smještajnih kapaciteta, pa je riječ o investicijama u kapitalna dobra sa turističkom namjenom. Kapitalna dobra su trajna dobra, a turistička namjena ne mora biti isključivo smještajnog karaktera, već to može biti infrastruktura i sadržajni objekti od turističkog značaja. Ukoliko analiziramo podatke o investicijama u kapitalna dobra (izraženo u milijunima USD za 2014. godinu, dobivamo usporedbu za male otočne države na Grafikonu 13.

Grafikon 13. Investicije u kapitalna dobra u malim otočnim državama u 2014. Godini.

Izvor, WTTC, obrada autorice.

Na Grafikonu 13. može se vidjeti da male otočne države nastoje izdvajati sredstva za investicije u kapitalna dobra. One to i uspijevaju sa većom ili manjom uspjehom. Zanimljivo je uočiti kako je, primjerice, Singapur na vodećem mjestu ukoliko se usporede apsolutni iznosi investicija u kapitalna dobra. Naravno da postoje značajne razlike investiranja novca u kapitalna dobra vezano uz turizam u malim otočnim državama, jer se investicije pokreću i od strane FDI-a (engl. *Foreign direct investments*), odnosno inozemna direktna ulaganja. Interes stranih investitora da sudjeluju, ili da pokreću projekte od turističkog značaja, ovisi o isplativosti, odnosno o drugim čimbenicima, kao što su zakonske regulative, politička stabilnost, rok povrata investiranih sredstava, rizici investicije, ali i klimatski uvjeti su bitan faktor, jer vremenske nepogode, kao što su

cunamiji, vulkanska područja, potresi i slične prijetnje, ne podržavaju investiranje u kapitalna dobra, ukoliko za ista nije dostupna zadovoljavajuća razina osiguranja od takvih rizika. To bi značilo da je za razvoj turizma neophodno raspolagati infrastrukturom potpore poduzetništvu, infrastrukture prometa, sigurnosti te udovoljiti općim kriterijima kvalitete turističkih usluga koje se nude na određenom području – destinaciji.

Također valja napomenuti da male otočne države u 21. stoljeću raspolažu i određene zakonske prednosti za razvoj turizma i za gospodarski razvoj i rast. U Tablici 9. prikazani su podaci u korist Konvenciji o pravu mora.

Tablica 9. Male otočne države: pojasi isključivih gospodarskih pojasa, površina teritorijalnog mora i površina kopna

Država	Površina mogućega isključivoga gospodarskog pojasa u km ²	Površina teritorijalnog mora u km ²	Površina kopna u km ²	Broj stanovnika (procjena 2009.)
Kiribati	3.441.810	7.523	811	98.000
Savezne Države Mikronezije	2.996.419	19.403	702	111.000
Maršalovi Otoci	1.990.530	18.411	181	62.000
Salomonski Otoci	1.589.477	36.282	28.400	523.000
Sejšeli	1.336.559	39.063	452	84.000
Maurucijus	1.284.997	29.061	1.969	1.284.000
Fidži	1.282.978	47.705	18.272	849.000
Maldivi	923.322	34.538	300	396.300
Zelenortska Republika	800.561	5.591	4.033	567.000
Tuvalu	749.790	3.575	25	10.500
Vanuatu	663.251	11.483	12.189	243.300
Tonga	659.552	8.517	747	104.000
Bahami	654.715	106.323	13.943	330.000
Palau	603.978	2.837	459	20.900
Nauru	308.480	41	21	14.000

Izvor: Kurečić, P. (2012.), Problematika definiranja malih država, Hrvatski geografski glasnik, 74/2, str. 105.

Konvencija o pravu mora omogućuje otočnim državama da proglase isključive gospodarske pojase dvjesto nautičkih milja od svojih obala, a neke i arhipelaške vode (u Melaneziji: Vanuatu, Salomonski Otoci i Fidži). Uspostava isključivih gospodarskih pojasa može biti vrlo bitan geopolitički i geoekonomski čimbenik za male države. Primjerice širina isključivih gospodarskih pojasa od dvjesto nautičkih milja za male otočne države Oceanije (moguća zbog vrlo velikih udaljenosti između otoka ili skupina otoka koji pripadaju različitim državama) donosi prava koja proistječu iz proglašenja gospodarskih pojasa na površinama mora koje se mjere čak i u milijunima km², dok se površina samih država mjeri u tisućama ili samo stotinama km²

4.5. Održivi turizam malih otočnih država

Otočni održivi razvoj treba riješiti pitanja, kao što su:⁶⁷

kako zaštititi dosad sačuvan prostor,
koje su prednosti za razvoj određene regije,
koja su ograničenja razvoja,
koju ulogu u razvoju ima vlada i lokalna uprava,
treba li razvoj graditi na kulturnoj, povijesnoj i gospodarskoj prepoznatljivosti ili
stvoriti neke nove pretpostavke,
kako kreirati razvoj koji neće sam sebe dovesti u kolaps.

Iz navedenog proizlazi da je prostor i planiranje prostora ključni preduvjet razvoja turizma na održiv i odgovoran način.

Održivost malih država, može se mjeriti nizom indikatora održivog razvoja koji prate promjene u individualnim ekonomskim, društvenim i okolišnim aspektima razvoja. Postoji i alternativna mjera ukupnog razvoja: Indeks bilance razvoja (engl. *Development Balance Index*, DBI), koji kombinira indeks ljudskog razvoja (engl. *Human Development Index*, HDI) i ekološki otisak (engl. *Ecological Footprint*)⁶⁸. Indeks bilance razvoja omogućuje da se socioekonomska postignuća zemalja i njihovi okolišni problemi svedu pod isti nazivnik⁶⁹. Inače, među prvih pet država svijeta, na drugom mjestu po vrijednosti DBI-ja, iza Švedske, nalazi se i po ovdje postavljenim kriterijima mala otočna država Brunej.⁷⁰

⁶⁷ Vidučić, V. (2007.): Održivi razvoj otočnog turizma Republike Hrvatske, *Naše more*, 54 (1-2), str. 43.

⁶⁸ Ekološki otisak (engl. *Ecological Footprint Analysis*) je mjera i metoda dokumentiranja ljudske potrošnje prirodnog kapitala, a analiza ekološkog otiska pruža mogućnost za usporedbu ekološkog otiska sa raspoloživim biokapacitetom. Usporedba država na temelju izračuna ekološkog otiska može se vidjeti na mrežnoj stranici: [Natonmaster.com](http://www.nationmaster.com), <http://www.nationmaster.com/country-info/stats/Environment/Ecological-footprint> (10.05.2016.); Poredak europskih država prema DBI više u: Vintar Mally, K. (2011.): *Measuring Progress Towards Sustainability: the Geographer's view*, Hrvatski geografski glasnik, 73/2, str. 67-80.

⁶⁹ Vintar Mally, K. (2011.): *Measuring Progress Towards Sustainability: the Geographers view*, Hrvatski geografski glasnik, 73 (2), 67-80., str. 67 i 75-76.

⁷⁰ Kurečić, P. (2012): *op.cit.*, str. 104.

5. ZAKLJUČAK

U ovom radu tema istraživanja je utjecaj razvoja turizma u malim otočnim državama. Isprva je uočen problem detektiranja malih država na temelju kvantitativnih (objektivnih) i kvalitativnih (subjektivnih) veličina i pokazatelja, što je u raspravu unijelo pitanja o teritorijalnom, političkom i etničkom određenju države u međunarodnom i globalnom smislu. S tog stajališta, može se izvesti zaključak kako u literaturi nema konsenzusa oko klasifikacije država te ne postoje univerzalni pristupi kod detektiranja malih država (iako ih je u svijetu trećina), odnosno detektiranja malih otočnih država. Stoga je u radu korištena klasifikacija država prema radu autora Kurečića, a na temelju statističkih podataka WTTC-a i komparativna analiza utjecaja turizma u malim otočnim državama.

Da bi se udovoljilo razumijevanju konteksta državnosti male otočne države i uključivanja malih otočnih država u međunarodne turističke tokove, bio je istražen povijesni kontekst malih otočnih država, što dovodi do zaključka o njihovoj pretežito podčinjenoj i kolonijalnoj ulozi, što se održalo do konca drugog svjetskog rata. Nakon toga razdoblja, male otočne države većinom prolaze kroz razdoblje dekolonizacije: oslobođenja, popraćeno političkim i vojnim previranjima, ratovima, pobunama i uspostavljanja vlastitog državnog poretka, što ne može biti podržavajuće i za razvoj turizma na njihovom području, u vrijeme kada je u svijetu zamah dobio masovni turizam.

U radu je detektirano da upravo male otočne države i dalje funkcioniraju pod utjecajem drugih država. Drugim riječima, dugogodišnji kolonijalni odnos je u malim otočnim državama kreirao specifične (izvanjske) političke i gospodarske interese koji u suvremenim (globalističkim i demokratskim) okolnostima egzistiraju kroz ekonomski i gospodarski pritisak na razvojne komponente. Na ovaj način iskazan generalizirani zaključak nije u potpunosti ispravan, jer svaka mala otočna država odražava specifično podneblje, političko i međunarodno značenje. Stoga je u svijetu kreirana mreža potpore malim državama, državama u razvoju ili onima koje su suočene sa određenim problemima, a po pojedinačnoj moći nemaju značajniji utjecaj na ispunjenje postavljenih zahtjeva. Međunarodne organizacije i svjetske organizacije objedinjuju i zastupaju interese malih država, pa je njihov utjecaj u međunarodnim odnosima prepoznat, iako nedovoljno od velikih i moćnih država adekvatno podržan.

Specifičnosti potreba i problema s kojima se suočavaju male države razlikuju se ukoliko se usporede male kontinentalne i male otočne države. Male otočne države izolirane su i ta činjenica utječe na povećanje ukupnih napora (i troškova) njihovog razvoja i uključivanja u međunarodne tokove. Ograničenim resursima nastoje zadovoljiti vlastite potrebe, a turizam, iako profitabilna grana, zahtijeva i investicije. Stoga je njihovo uključivanje u međunarodne tokove neizbježna politička zbilja, a pozitivan imidž je potreban ne samo u politici, ili s ciljem privlačenja investitora, već i u segmentu javnosti što kreira turističku potražnju.

Male otočne države iskazuju statističku potvrdu turističkog razvoja, što je, s obzirom na fazu njihovog pojedinačnog razvoja turizma (sa povijesnog stajališta), pretežito zanimljivo (i prilagođeno) suvremenim individualnim turistima i kruzingu turizmu. To vodi zaključku da, premda turisti očekuju ujednačenu kvalitetu u turističkim doredištima, male otočne države kao nove destinacije također privlače pažnju na tržištu. Suvremena tehnologija pojačava učinkovitost komunikacije sa ciljanim tržištem, pa male otočne države ravnopravno (virtualno) nude svoje turističke proizvode na konkurentan način.

Izazov s kojim se suočavaju male otočne države je održivi turistički razvoj. Riječ je o malim državama koje ne raspolažu velika prirodna bogatstva, ambijent je očuvan, naseljenost nije velika, pa se "pritisak" rastućeg turizma ne shvaća kao prijatna. Scenarij je da se planski razvoj turizma najčešće zapostavlja, a prednost se daje ekonomskom razvoju i gospodarskom rastu, gdje turizam postaje predvodnica razvitka (iako je riječ o vrlo osjetljivom sektoru). Turizam u malim otočnim državama dodatno je opterećen rizicima koji nisu pod kontrolom: klimatski utjecaji i promjene, izloženost područja prirodnim devastacijama i rizik od istih.

U radu je provedena analiza šest zemljopisnih područja unutar kojih su detektirane male otočne države. Usporedbom statističkih podataka za 2014. i 2015. godinu o turizmu u ovim državama te turizmu u regijama unutar kojih se nalaze, došlo se do zaključka da se male otočne države teško mogu uspoređivati, ali je moguće detektirati one koje iskazuju pozitivna odstupanja prema izabranim kriterijima. Na temelju tri varijable (direktan doprinos turizma BDP-u, direktan doprinos turizma zapošljavanju i investiranje u kapitalna dobra), došlo se do uvida kako svaka regija ima predvodnice među malim otočnim državama (ukoliko ih je veći broj), odnosno da pokazatelji razvoja i rasta za malu otočnu državu (ukoliko je samo jedna), najčešće odstupa od prosjeka regije (za sve države –

kontinentalne i otočne). Taj uvid potvrđuje da svaka država, a poglavito mala otočna država, podržava razvoj turizma, da turizam ima pozitivan utjecaj na dohodak i zapošljavanje, dok je investiranje u kapitalna dobra pretežito uvjetovano stranim direktnim investicijama, koje su, prema pravilu, dostupne državama u rastu, kao što je, primjerice, Singapur.

Ukupni nalaz ukazuje da su male otočne države ograničeni potencijal za turistički razvoj, te im se ne preporučuje svoj razvoj vezati isključivo za turizam, već u sklopu vlastitih potencijala razvijati i druge grane, radi stabilnosti ukupnog gospodarskog sustava male otočne države. Održivi razvoj i odgovornost u tom kontekstu postaje imperativ. U kojoj mjeri će pojedina država koristiti prednosti održivog razvoja, ovisi o brojnim unutarnjim i vanjskim utjecajima, ali i prioritetima svake ponaosob.

6. LITERATURA

- 1) Bartoš, M. (1954.), Međunarodno pravo 1., Kultura, Beograd.
- 2) Bučar, K., Škorić, S., Prebožac, D. (2010.), Pravila ponašanja u turizmu i njihov utjecaj na održivi razvoj, *Acta Turistica*, Vol 22., no 2, str. 131-252.
- 3) Butler, R. W. (1980.), The Concept of a Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources., In *Canadian Geographer*, Vol 24, No 5-12.
- 4) Črnjar, M. Črnjar, K. (2009.), Menadžment održivog razvoja ekonomija, ekologija, zaštita okoliša, Fakultet za menadžment i turizam i ugostiteljstvo u Opatiji, Sveučilište u Rijeci, Rijeka.
- 5) Dulčić, A., Petrić, L. (2001.), Upravljanje razvojem turizma, Mate, Zagreb.
- 6) Kurečić, P. (2012.), Problematika definiranja malih država, *Hrvatski geografski glasnik*, 72/2.
- 7) Luša, Đ., Mijić, P., Vanjska politika malih država – normativna moć kao faktor utjecaja u međunarodnim odnosima.
- 8) Ljubičić, D., (2016.), Analiza održivog razvoja turističke destinacije, *Naše more*, 63(1), str. 29-35.
- 9) Marušić, M., Prebežec, D. (2004.), Istaživanje turističkih tržišta, *Adeco*, Zagreb.
- 10) Mikačić, V. (1993.) Otočni turizam hratske, *Društvena istraživanja* 12-13, god 3, br. 4-5., str 517-529.
- 11) Neumann, I. B., Gstöhl, S. (2004.), *Lilliputans in Gulliver's World? Small States in International Relations*. Reykjavik: Institute of International Affairs.
- 12) Pavić, R. (1973.), *Osnove opće i regionalne političke geografije*, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb.
- 13) Petrić, L. (2011.), *Upravljanje turističkom destinacijom: načela i praksa*, Ekonomski fakultet Split, Split.
- 14) Petrić, L. (2001), *Osnove turizma*, sveučilište u Splitu, Split.
- 15) Pirjavec, B. (2001.), *Počela turizma*, Mikrorad, Zagreb.
- 16) Posavec, Z. (2002), *Nastanak, procvat i kraj države*, *Politika misao*, Vol. XXXIX, br. 2.
- 17) Radeljak, P., Pejnović, D. (2008.), Utjecaj turizma na održivi razvoj funkcionalne regije Nacionalnog parka Krka, *God. Titus*, 1, br. 1., str. 329-361.
- 18) Ruppert, K. I dr. (1981.), *Socijalna geografija*, Školska knjiga, Zagreb.
- 19) Starc, N. (1994.), *Razvoj, održivost i ocjena ulagačkih pothvata*, u Klarić, Z. (ur.), *Prema održivom razvitku turizma u Hrvatskoj*, Zbornik radova Institut za Turizam, Zagreb, str. 67-81.
- 20) Štifanić, M., (2004.), *Sociološki aspekti turizma*, *Društvena istraživanja*, god. 14., br. 4-5 (78-79), str. 807-825.

- 21) Šulc, I. (2014.), Turistički razvoj i stagnacija otoka Korčule u modelu razvojnog ciklusa turističkog područja, Hrvatski geografski glasnik, 76/2, 61., str. 61-84.
- 22) Towner, J. (1985.), The Grand Tour: A Key Phase in the History of Tourism, str. 297-333, u Annals of Tourism Research 12(3).

Internet:

- 1) Alliance of Small Island States – AOSIS
- 2) Asia Maritime Transparency Initiative, Remembering World War II in Maritime Asia, <http://amti.csis.org/2015-ww2-anniversary/> 02.05.2016.
- 3) Bartoluci, M. Poduzetništvo u turizmu, http://bbz.hr/images/uploads/683/poduzetnistvo_u_turizmu_-_bjelovar.ppt
- 4) Enciklopedija, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=16368> (26.04.2016.)
- 5) <http://www.retiredexpat.com/maps/map-caribbean.php> (20.04.2016.)
- 6) <http://www.whatdoesitmean.com/index1976.htm> (25.04.2016.)
- 7) International Hydrographic Organization, www.iho.int (15.03.2016.)
- 8) Onecaribbean.org, <http://www.onecaribbean.org/wp-content/uploads/FINAL-CTO-2016-News-Conference-Infographic-.pdf> (02.05.2016.)
- 9) Political Geography Now, <http://www.polgeonow.com/2011/04/how-many-countries-are-there-in-world.html> (20.04.2016.)
- 10) Portuguese discoveries, https://en.wikipedia.org/wiki/Portuguese_discoveries (01.05.2016.)
- 11) Small Island Developing States, <http://www.sids2014.org/> (30.04.2016.)
- 12) Svjetska turistička organizacija UNWTO (2012.), Tourism – a development opportunity for Small Island States, <http://media.unwto.org/en/press-release/2012-06-19/tourism-development-opportunity-small-island-states-finds-unwto-report> (30.04.2016.)
- 13) The Commonwealth, <http://thecommonwealth.org/member-countries> (22.04.2016.)
- 14) The Effects of Colonialism: buy Empire Goods from home and overseas, <http://www.slideshare.net/fbrande/the-effects-of-colonialism> (30.04.2016.)
- 15) The Group of 77, <http://www.g77.org/> (29.04.2016.)
- 16) UNWTO (2015.), Tourism Highlights, str. 14., <http://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284416899> (29.04.2016.).
- 17) UNWTO, Annual Report 2014.
- 18) Velika geografska otkrića, https://hr.wikipedia.org/wiki/Velika_geografska_otkri%C4%87a (30.04.2016.)
- 19) Voyages of Christopher Columbus, https://en.wikipedia.org/wiki/Voyages_of_Christopher_Columbus 02.05.2016
- 20) Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/Austronesian_languages
- 21) Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/Austronesian_languages (20.04.2016.)

- 22) Wikipedia, <https://en.wikipedia.org/wiki/Oceania> (20.04.2016.)
- 23) Wikipedia, https://hr.wikipedia.org/wiki/Atlantski_ocean (26.04.2016.)
- 24) Wikipedija, https://hr.wikipedia.org/wiki/Oto%C4%8Dna_dr%C5%BEava#/media/File:Island_nations.png (25.04.2016.)
- 25) Wollnik, C. (2011): Sustainable Destination Management in Timor-Leste, Final Thesis, Philips-University of Marburg, Faculty of Geography, Marburg, str. 34., http://www.tourism-watch.de/files/diplomarbeit_christian_wollnik_2011_timor-leste.pdf (28.04.2016.)
- 26) WTTC (2015.), <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/regional%202015/oceania2015.pdf> (04.05.2016.)
- 27) WTTC Travel & Tourism Economic Impact (2015.), Caribbean, World Travel & Tourism Council, str. 11., <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/regional%202015/caribbean2015.pdf> (02.05.2016.)
- 28) WTTC, (2015.), <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/regional%202015/europeunion2015.pdf> (20.04.2016.)
- 29) WTTC, (2016.), <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/saotomeandprincipe2015.pdf> (14.04.2016.)
- 30) WTTC, <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/maldives2015.pdf> (20.04.2016.)
- 31) WTTC, <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/regional%202015/europeunion2015.pdf> (20.04.2016.)
- 32) WTTC, <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/regional%202015/oceania2015.pdf> (04.05.2016.)
- 33) WTTC, <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/regional%202015/southeastasia2015.pdf> (20.04.2016.)

Popis tablica

Tablica 1: Turizam u Africi.....	31
Tablica 2. Turizam na Karibima	35
Tablica 3. Turizam u Jugoistočnoj Aziji	38
Tablica 4. Turizam u Južnoj Aziji.....	40
Tablica 5: Turizam Oceanije.....	42
Tablica 6. Turizam EU.....	46
Tablica 7. Direktan doprinos turizma BDP-u 2014. godine u malim otočnim državama u svijetu	48
Tablica 8. Direktan doprinos turizma zapošljavanju u 2014. godini u malim otočnim državama u svijetu.....	48
Tablica 9. Male otočne države: pojasi isključivih gospodarskih pojasa, površina teritorijalnog mora i površina kopna	50

Popis slika

Slika 1. Otočne države u svijetu	9
Slika 2. Turistički dolasci po kontinentima (regijama) u svijetu.....	12
Slika 3. Izvoz prema kategorijama (u milijardama USD)	17
Slika 4. Butlerov model razvojnog ciklusa.....	18
Slika 5. Plovne rute portugalskih ekspedicija 15. i 16. stoljeće.	25
Slika 6. Plovne rute Christophera Columbusa 1492. do 1502. godine.....	25
Slika 7. Trgovinski odnosi iz kolonijalizma	26
Slika 8. Geopolitički položaji otočja u Pacifiku 1939. godine	27
Slika 9. Atlantski ocean	30
Slika 10. Male otočne države Kariba.....	33
Slika 11. Porast kruznog turizma na Karibima prema destinacijama (u %, 2015. godina) .	34
Slika 12. Jugoistočna Azija.....	37
Slika 13. Južna Azija	39
Slika 14. Male otočne države Oceanije	41
Slika 15. Sredozemlje	45

Popis grafikona

- Grafikon 1. Direktan doprinos turizma BDP-u malim otočnim državama 2014. (u %) i verižni indeks 2015./2014.– regija Afrika.....32
- Grafikon 2. Direktan doprinos turizma zapošljavanju u malim otočnim državama 2014. (u %) i verižni indeks 2015./2014. godine – regija Afrika.32
- Grafikon 3. Direktan doprinos turizma BDP-u malim otočnim državama 2014. (u %) i verižni indeks 2015./2014. – regija Karibi.....36
- Grafikon 4. Direktan doprinos turizma zapošljavanju u malim otočnim državama 2014. (u %) i verižni indeks 2015./2014. – regija Karibi
36
- Grafikon 5. Direktan doprinos turizma BDP-u malim otočnim državama 2014. (u %) i verižni indeks 2015./2014. – regija Jugoistočna Azija.....38
- Grafikon 6. Direktan doprinos turizma zapošljavanju u malim otočnim državama 2014. (u %) i verižni indeks 2015./2014. – regija Jugoistočna Azija39
- Grafikon 7. Direktan doprinos turizma BDP-u malim otočnim državama 2014. (u %) i verižni indeks 2015./2014. – regija Južna Azija.....40
- Grafikon 8. Direktan doprinos turizma zapošljavanju u malim otočnim državama 2014. (u %) i verižni indeks 2015./2014. – regija Južna Azija.....41
- Grafikon 9. Direktan doprinos turizma BDP-u malim otočnim državama 2014. (u %) i verižni indeks 2015./2014. – regija Oceanija.....43
- Grafikon 10. Direktan doprinos turizma zapošljavanju u malim otočnim državama 2014. (u %) i verižni indeks 2015./2014. – regija Oceanija44
- Grafikon 11. Direktan doprinos turizma BDP-u malim otočnim državama 2014. (u %) i verižni indeks 2015./2014. – regija EU.....46
- Grafikon 12. Direktan doprinos turizma zapošljavanju u malim otočnim državama 2014. (u %) i verižni indeks 2015./2014. – regija EU47
- Grafikon 13. Investicije u kapitalna dobra u malim otočnim državama u 2014. godini.49

Dodatak

Zelenortska Republika	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u mil.)	% od ukupno		USD (u mil.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	311,0	15,2	7,0	589,8	18,6	5,9
Ukupno učešće turizma u BDP-u	818,8	40,0	5,6	1.569,0	49,4	6,1
Direktan dopr. turizma zapošlj.	30,1	13,6	6,9	55,6	19,9	5,6
Ukupno učešće zapošljavanju	79,3	35,8	5,7	129,3	46,3	4,4
Turistička potrošnja	490,0	48,0	7,7	930,5	30,8	5,8
Domaća potrošnja	43,0	2,1	9,9	87,2	2,7	6,3
Potrošnja iz zadovoljstva	489,9	13,9	7,6	922,8	16,8	5,8
Potrošnja radi posla	43,1	1,2	11,9	94,9	1,7	7,0
Investiranje u kapitalna dobra	186,0	23,1	7,5	412,8	33,1	7,5

<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/capeverde2015.pdf>

Komori	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u mil.)	% od ukupno		USD (u mil.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	19,3	2,7	2,8	27,8	2,6	3,4
Ukupno učešće turizma u BDP-u	46,8	6,6	1,8	68,1	6,3	3,7
Direktan dopr. turizma zapošlj.	3,6	2,3	2,2	4,8	2,2	2,9
Ukupno učešće zapošljavanju	8,9	5,8	1,0	12,2	5,5	3,1
Turistička potrošnja	19,5	17,1	3,6	27,0	13,1	3,0
Domaća potrošnja	16,7	2,4	7,4	26,8	2,5	4,1
Potrošnja iz zadovoljstva	30,7	2,3	4,9	46,1	2,1	3,6
Potrošnja radi posla	5,4	0,4	7,7	7,7	0,4	2,8
Investiranje u kapitalna dobra	3,4	3,8	7,0	5,5	4,0	4,2

<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/comoros2015.pdf>

Mauricijus	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u mil.)	% od ukupno		USD (u mil.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	1.448,1	11,3	3,8	2.134,4	10,8	3,6
Ukupno učešće turizma u BDP-u	3.261,1	25,5	3,6	4.844,3	24,5	3,7
Direktan dopr. turizma zapošlj.	60,2	10,9	0,6	73,6	10,9	2,0
Ukupno učešće zapošljavanju	134,0	24,2	0,2	162,9	24,1	1,9
Turistička potrošnja	1.729,8	25,3	3,9	2.542,5	18,6	3,5
Domaća potrošnja	661,1	5,2	3,7	998,2	5,1	3,8
Potrošnja iz zadovoljstva	1.379,0	6,3	4,1	1.999,0	5,9	3,4
Potrošnja radi posla	1.012,0	4,8	3,5	1.541,7	4,7	3,9
Investiranje u kapitalna dobra	160,3	6,0	2,0	270,0	6,7	5,1

<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/mauritius2015.pdf>

Sveti Toma i Príncipe	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u mil.)	% od ukupno		USD (u mil.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	23,7	6,3	3,3	35,6	5,2	3,8
Ukupno učešće turizma u BDP-u	52,5	14,0	3,3	79,9	11,7	3,9
Direktan dopr. turizma zapošlj.	5,3	5,9	2,7	6,2	6,1	1,4
Ukupno učešće zapošljavanju	11,7	13,1	2,3	13,8	11,2	1,4
Turistička potrošnja	28,1	55,3	4,0	41,3	40,9	3,5
Domaća potrošnja	18,5	3,0	2,5	18,5	2,7	4,7
Potrošnja iz zadovoljstva	30,8	4,9	3,5	45,1	3,9	3,5
Potrošnja radi posla	8,8	1,4	3,6	14,7	1,3	4,9
Investiranje u kapitalna dobra	5,8	6,4	6,8	9,0	5,5	3,8

[https://www.wttc.org/-](https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/saotomeandprincipe2015.pdf)

[/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/saotomeandprincipe2015.pdf](https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/saotomeandprincipe2015.pdf)

Sejšeli	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u mil.)	% od ukupno		USD (u mil.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	286,9	21,3	6,0	490,7	24,7	4,9
Ukupno učešće turizma u BDP-u	767,0	56,9	5,6	1.250,3	62,8	4,4
Direktan dopr. turizma zapošlj.	10,3	22,9	3,7	13,6	28,1	2,5
Ukupno učešće zapošljavanju	25,6	57,3	3,0	31,9	65,6	1,9
Turistička potrošnja	403,9	35,1	6,5	705,5	33,9	5,1
Domaća potrošnja	62,4	4,6	2,7	92,6	4,7	3,7
Potrošnja iz zadovoljstva	357,8	15,9	6,3	622,6	18,8	5,1
Potrošnja radi posla	108,5	5,0	5,1	175,5	5,4	4,4
Investiranje u kapitalna dobra	152,7	29,5	6,7	234,7	31,5	3,7

<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/seychelles2015.pdf>

Afrika	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u milijard.)	% od ukupno		USD (u milijard.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	83,3	3,4	3,7	138,8	3,3	4,9
Ukupno učešće turizma u BDP-u	196,8	8,1	3,5	330,1	7,9	4,9
Direktan dopr. turizma zapošlj.	8.669,0	3,0	1,3	10.985,0	2,9	2,3
Ukupno učešće zapošljavanju	20.481,0	7,1	1,0	26.022,0	6,8	2,3
Turistička potrošnja	51,5	8,0	3,7	84,8	7,7	4,7
Domaća potrošnja	86,6	3,6	4,0	145,9	3,5	4,9
Potrošnja iz zadovoljstva	85,9	2,4	3,9	160,9	2,3	4,9
Potrošnja radi posla	42,3	1,0	3,9	69,9	1,0	4,8
Investiranje u kapitalna dobra	29,7	5,9	4,9	48,6	5,5	4,5

[https://www.wttc.org/-](https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/saotomeandprincipe2015.pdf)

[/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/saotomeandprincipe2015.pdf](https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/saotomeandprincipe2015.pdf)

Antigua i Barbuda	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u mil.)	% od ukupno		USD (u mil.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	197,2	15,5	1,8	269,9	16,8	4,0
Ukupno učešće turizma u BDP-u	740,9	58,3	2,1	1.130,5	64,1	4,1
Direktan dopr. turizma zapošlj.	4,9	15,9	0,3	6,1	18,0	2,3
Ukupno učešće zapošljavanju	16,3	53,0	-0,5	19,5	57,0	1,9
Turistička potrošnja	395,8	71,6	1,7	599,9	78,1	4,1
Domaća potrošnja	56,4	4,4	3,3	79,5	4,5	3,2
Potrošnja iz zadovoljstva	426,5	14,3	1,8	641,8	15,6	4,0
Potrošnja radi posla	25,6	0,9	3,1	37,5	0,9	3,6
Investiranje u kapitalna dobra	123,9	42,0	2,7	2.020,0	49,4	4,7

[https://www.wttc.org/-](https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/antiguaandbarbuda2015.pdf)

[/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/antiguaandbarbuda2015.pdf](https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/antiguaandbarbuda2015.pdf)

Bahami	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u mil.)	% od ukupno		USD (u mil.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	1.682,7	19,4	6,7	2.533,1	23,0	3,5
Ukupno učešće turizma u BDP-u	3.783,9	43,6	6,3	5.655,3	51,4	3,5
Direktan dopr. turizma zapošlj.	51,2	27,0	5,0	64,6	31,4	1,9
Ukupno učešće zapošljavanju	98,1	51,6	5,0	124,4	60,6	1,9
Turistička potrošnja	2.261,0	63,3	7,8	3.562,5	69,8	3,9
Domaća potrošnja	598,4	6,9	0,4	701,0	6,4	1,6
Potrošnja iz zadovoljstva	2.589,7	17,4	6,2	3.839,9	20,5	3,4
Potrošnja radi posla	269,7	1,8	7,1	423,6	2,3	3,9
Investiranje u kapitalna dobra	417,9	18,3	4,1	600,7	20,8	3,3

<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/bahamas2015.pdf>

Barbados	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u mil.)	% od ukupno		USD (u mil.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	505,4	10,8	1,8	710,2	12,3	3,3
Ukupno učešće turizma u BDP-u	1.685,1	36,1	1,8	2.403,6	41,6	3,4
Direktan dopr. turizma zapošlj.	14,0	11,1	2,2	17,2	13,1	1,8
Ukupno učešće zapošljavanju	45,1	35,7	2,1	55,2	42,2	1,8
Turistička potrošnja	1.038,7	64,1	1,9	1.488,4	56,4	3,5
Domaća potrošnja	131,2	2,8	-0,2	146,5	2,5	1,1
Potrošnja iz zadovoljstva	130,7	10,3	1,8	1.591,1	11,8	3,3
Potrošnja radi posla	39,3	0,4	-0,8	43,9	0,3	1,2
Investiranje u kapitalna dobra	156,3	21,3	4,9	287,7	24,4	5,8

<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/barbados2015.pdf>, str.

11

Dominika	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u mil.)	% od ukupno		USD (u mil.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	44,5	8,5	2,6	64,0	10,3	3,4
Ukupno učešće turizma u BDP-u	138,3	26,4	2,6	195,5	31,6	303,0
Direktan dopr. turizma zapošlj.	2,7	7,7	1,9	3,5	9,8	2,6
Ukupno učešće zapošljavanju	8,4	24,0	1,8	10,7	29,8	2,3
Turistička potrošnja	89,3	48,0	2,7	131,5	50,6	3,7
Domaća potrošnja	15,5	3,0	2,2	18,4	3,0	1,5
Potrošnja iz zadovoljstva	88,2	7,1	2,4	126,1	8,7	3,4
Potrošnja radi posla	16,6	1,3	3,9	23,8	1,6	3,2
Investiranje u kapitalna dobra	10,0	15,8	4,5	14,3	19,2	3,2

<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/dominica2015.pdf>, str. 11.

Grenada	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u mil.)	% od ukupno		USD (u mil.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	57,2	7,0	2,5	87,8	8,3	4,1
Ukupno učešće turizma u BDP-u	197,0	24,2	2,4	297,3	28,2	4,0
Direktan dopr. turizma zapošlj.	3,1	6,4	2,4	4,0	8,0	2,5
Ukupno učešće zapošljavanju	10,6	22,1	2,1	13,3	26,5	2,1
Turistička potrošnja	109,3	47,8	2,2	172,5	39,2	4,4
Domaća potrošnja	25,2	3,1	4,6	34,9	3,3	2,8
Potrošnja iz zadovoljstva	97,8	5,0	1,4	143,9	5,7	3,8
Potrošnja radi posla	36,8	1,9	5,7	63,4	2,6	5,0
Investiranje u kapitalna dobra	22,4	13,7	2,7	35,8	16,9	4,5

<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/grenada2015.pdf>, str. 11

Jamajka	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u mil.)	% od ukupno		USD (u mil.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	1.155,1	8,1	4,7	1.902,0	11,6	4,6
Ukupno učešće turizma u BDP-u	3.857,7	27,2	4,1	6.132,2	37,5	4,3
Direktan dopr. turizma zapošlj.	82,4	7,3	4,7	130,3	10,6	4,2
Ukupno učešće zapošljavanju	277,2	24,7	4,2	421,5	34,2	3,9
Turistička potrošnja	2.213,5	53,6	5,2	3.931,5	52,3	5,4
Domaća potrošnja	615,1	4,3	1,7	717,5	4,4	1,4
Potrošnja iz zadovoljstva	2.488,3	7,0	4,5	4.155,9	10,2	4,8
Potrošnja radi posla	340,4	1,0	4,3	498,0	1,2	3,4
Investiranje u kapitalna dobra	332,5	11,4	1,3	583,3	18,0	5,6

<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/jamaica%202015.pdf>

Sveti Kitts i Nevis	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u mil.)	% od ukupno		USD (u mil.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	53,3	6,7	5,6	95,8	8,4	5,5
Ukupno učešće turizma u BDP-u	203,6	25,5	5,0	357,5	31,2	5,3
Direktan dopr. turizma zapošlj.	1,6	6,6	3,6	2,3	8,5	3,5
Ukupno učešće zapošljavanju	5,9	24,2	2,9	8,3	30,3	3,1
Turistička potrošnja	110,9	34,6	5,9	204,8	40,2	5,7
Domaća potrošnja	23,7	3,0	5,2	33,1	2,9	2,8
Potrošnja iz zadovoljstva	100,6	4,8	5,0	176,8	6,1	5,3
Potrošnja radi posla	34,0	1,7	7,9	61,1	2,1	5,2
Investiranje u kapitalna dobra	40,0	17,4	4,6	68,7	20,9	5,1

<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/stkittsandnevis2015.pdf>

Sveta Lucija	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u mil.)	% od ukupno		USD (u mil.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	187,3	13,8	6,4	349,9	18,0	5,8
Ukupno učešće turizma u BDP-u	539,0	39,5	5,9	977,4	50,2	5,5
Direktan dopr. turizma zapošlj.	15,6	20,4	5,7	22,0	24,7	2,9
Ukupno učešće zapošljavanju	33,8	44,1	5,1	47,1	52,8	2,9
Turistička potrošnja	382,1	59,2	719,2	67,6	5,9	5,9
Domaća potrošnja	46,9	3,4	1,1	61,7	3,2	2,7
Potrošnja iz zadovoljstva	391,6	12,3	5,7	714,1	16,1	5,6
Potrošnja radi posla	37,5	1,2	7,1	66,9	1,5	5,2
Investiranje u kapitalna dobra	66,4	20,5	2,5	101,6	21,6	4,1

<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/stlucia2015.pdf>

Sveti Vincent i Grenadini	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u mil.)	% od ukupno		USD (u mil.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	39,1	5,4	2,2	63,7	6,5	4,8
Ukupno učešće turizma u BDP-u	143,8	19,9	2,6	235,9	24,0	4,8
Direktan dopr. turizma zapošlj.	2,2	5,0	0,7	2,7	6,2	2,2
Ukupno učešće zapošljavanju	7,9	18,2	1,0	9,9	22,4	2,1
Turistička potrošnja	96,4	49,0	2,0	151,2	60,6	4,4
Domaća potrošnja	13,5	1,9	3,3	18,1	1,8	2,6
Potrošnja iz zadovoljstva	82,4	4,0	2,2	131,0	4,9	4,5
Potrošnja radi posla	27,5	1,4	2,3	38,2	1,5	3,1
Investiranje u kapitalna dobra	28,5	15,9	4,7	45,7	19,3	4,3

<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/stvincentandthegrenadines2015.pdf>

Trinidad i Tobago	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u mil.)	% od ukupno		USD (u mil.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	755,0	3,2	2,6	956,2	3,3	2,1
Ukupno učešće turizma u BDP-u	2.032,5	8,7	2,5	2.607,3	9,0	2,3
Direktan dopr. turizma zapošlj.	27,4	4,4	1,0	27,4	4,1	-0,1
Ukupno učešće zapošljavanju	72,7	11,6	1,4	77,8	11,6	0,5
Turistička potrošnja	822,5	5,1	3,1	1.073,4	5,2	2,4
Domaća potrošnja	835,9	3,6	1,7	1.036,0	3,6	2,0
Potrošnja iz zadovoljstva	1.335,4	2,6	2,2	1.716,6	2,7	2,3
Potrošnja radi posla	323,0	0,6	3,3	392,7	0,6	1,6
Investiranje u kapitalna dobra	340,7	10,7	4,1	450,1	11,1	2,4

[https://www.wttc.org/-](https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/trinidadandtobago2015.pdf)

[/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/trinidadandtobago2015.pdf](https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/trinidadandtobago2015.pdf)

Karibi	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u milijard.)	% od ukupno		USD (u milijard.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	16,1	4,5	3	22,9	4,8	3,3
Ukupno učešće turizma u BDP-u	51,9	14,6	2,9	73,6	15,4	3,3
Direktan dopr. turizma zapošlj.	692	4	2,4	879	4,5	2,2
Ukupno učešće zapošljavanju	2231	13	2,2	2788	14,4	2
Turistička potrošnja	27,7	18,1	3,4	40,5	18,4	3,5
Domaća potrošnja	11,7	3,3	1,9	15,6	2,5	2,7
Potrošnja iz zadovoljstva	35,7	4	2,8	50,7	4,3	3,3
Potrošnja radi posla	3,7	0,4	4,4	5,3	0,5	3,2
Investiranje u kapitalna dobra	6,2	12,2	4,2	9,1	14	3,5

[https://www.wttc.org/-](https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/stvincentandthegrenadines2015.pdf)

[/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/stvincentandthegrenadines2015.pdf](https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/stvincentandthegrenadines2015.pdf)

Bornei	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u mil.)	% od ukupno		USD (u mil.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	250,2	1,5	2,5	407,1	1,8	4,7
Ukupno učešće turizma u BDP-u	1106,9	6,8	1,2	1671,2	7,5	4,1
Direktan dopr. turizma zapošlj.	5	2,4	3,5	6,7	2,6	2,6
Ukupno učešće zapošljavanju	15,7	7,6	1,7	20,2	7,7	2,4
Turistička potrošnja	409,3	3,7	1,4	581,3	3,6	3,4
Domaća potrošnja	411,1	2,5	8,8	712	3,2	4,8
Potrošnja iz zadovoljstva	699,6	1,3	4,4	1106,1	1,6	4,2
Potrošnja radi posla	120,8	0,2	9,2	187,2	0,3	3,6
Investiranje u kapitalna dobra	417,1	16,6	4,9	499	16,8	1,3

<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/brunei2015.pdf>

Singapur	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u mil.)	% od ukupno		USD (u mil.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	14812,9	4,9	3,7	19483,4	4,5	2,4
Ukupno učešće turizma u BDP-u	30411,5	10,1	4,7	44057,8	10,3	3,3
Direktan dopr. turizma zapošlj.	152,7	4,3	3,7	179,8	4,3	1,3
Ukupno učešće zapošljavanju	302,9	8,5	2,4	323,1	7,7	0,4
Turistička potrošnja	18896,3	3,3	2,6	23051,7	2,9	1,7
Domaća potrošnja	8353,2	2,8	3	11667,6	2,7	3,1
Potrošnja iz zadovoljstva	13892,1	2,4	1,3	17831,3	2,3	2,4
Potrošnja radi posla	13657,4	2,4	4,3	16888	2,2	1,9
Investiranje u kapitalna dobra	13839,8	18,1	6,1	26885,8	21,6	6,2

<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/singapore2015.pdf>

Jugoistočna Azija	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u milijard.)	% od ukupno		USD (u milijard.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	117,9	4,8	5,0	209,4	4,9	5,4
Ukupno učešće turizma u BDP-u	291,8	12,0	5,4	528,7	12,6	5,6
Direktan dopr. turizma zapošlj.	11.262,0	3,7	2,8	15.510,0	4,3	3,0
Ukupno učešće zapošljavanju	29.358,0	9,7	2,9	39.227,0	11,0	2,7
Turistička potrošnja	112,0	7,1	4,2	202,4	7,7	5,7
Domaća potrošnja	106,7	4,4	5,8	182,0	3,1	4,9
Potrošnja iz zadovoljstva	158,0	3,5	4,1	285,5	3,6	5,7
Potrošnja radi posla	60,7	1,3	7,4	99,0	1,3	4,3
Investiranje u kapitalna dobra	49,0	7,4	5,7	96,4	8,1	6,4

<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/regional%202015/southeastasia2015.pdf>

Maldivi	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u mil.)	% od ukupno		USD (u mil.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	1025,4	41,5	2,7	1433	37,6	3,1
Ukupno učešće turizma u BDP-u	1928,7	78,1	2,8	2774,8	72,8	3,4
Direktan dopr. turizma zapošlj.	47,9	32,2	0,5	51,6	30,2	0,7
Ukupno učešće zapošljavanju	92,2	62	0,6	101,4	59,4	0,9
Turistička potrošnja	2207,3	76,2	3	2980	79,6	2,7
Domaća potrošnja	51,8	2,1	4,3	80,6	2,1	4,1
Potrošnja iz zadovoljstva	2189,4	40,1	3	2961,1	36,1	2,8
Potrošnja radi posla	69,7	1,3	3,5	99,7	1,2	3,3
Investiranje u kapitalna dobra	130,2	18,9	1,9	192,8	18,7	3,8

<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/maldives2015.pdf>

Azija – Pacifik	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u milijard.)	% od ukupno		USD (u milijard.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	694,1	3,0	5,1	1.177,1	3,2	4,9
Ukupno učešće turizma u BDP-u	2.153,9	9,2	5,5	3.709,7	10,1	5,0
Direktan dopr. turizma zapošlj.	64.001,0	3,7	1,8	79.075,0	4,0	2,0
Ukupno učešće zapošljavanju	149.566,0	8,5	2,8	199.583,0	10,2	2,6
Turistička potrošnja	397,8	5,2	3,0	646,9	5,2	4,7
Domaća potrošnja	1.162,7	5,0	5,8	2.000,1	5,5	5,0
Potrošnja iz zadovoljstva	1.206,4	2,2	4,7	2.087,6	2,5	5,2
Potrošnja radi posla	354,2	0,7	6,6	559,5	0,7	4,0
Investiranje u kapitalna dobra	303,5	3,7	6,3	560,2	4,7	5,7

<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/maldives2015.pdf>

Fidži	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u mil.)	% od ukupno		USD (u mil.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	578,8	13,7	0,6	959,3	17,8	5,1
Ukupno učešće turizma u BDP-u	1567,4	37	-0,2	2349,5	43,6	4,1
Direktan dopr. turizma zapošlj.	41,3	12,3	-0,8	60,6	16,3	4
Ukupno učešće zapošljavanju	112,5	33,4	-1,6	147,8	39,8	2,9
Turistička potrošnja	1006,8	40,5	0,5	1738,1	27,6	5,6
Domaća potrošnja	110,3	2,6	3,8	138	2,6	1,9
Potrošnja iz zadovoljstva	1011,6	12,3	0,6	1711,9	16,1	5,3
Potrošnja radi posla	105,5	1,3	2,6	164,2	1,6	4,3
Investiranje u kapitalna dobra	239,5	35,1	-0,3	347,9	48,1	3,8

<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/fiji2015.pdf>

Kiribati	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u mil.)	% od ukupno		USD (u mil.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	16,7	10	5,7	22,5	10,9	2,4
Ukupno učešće turizma u BDP-u	39,7	23,7	4,5	53,1	25,7	2,5
Direktan dopr. turizma zapošlj.	2,2	8,2	5,3	3,1	9	2,8
Ukupno učešće zapošljavanju	5,5	20,3	3,9	7,6	22	2,9
Turistička potrošnja	6,7	6,4	8,7	9,9	7,1	3,1
Domaća potrošnja	26,7	15,9	5,9	34,9	16,9	2,1
Potrošnja iz zadovoljstva	23,4	6,9	6,6	29,7	7,1	1,8
Potrošnja radi posla	10	3	5,9	15,1	3,7	3,6
Investiranje u kapitalna dobra	2,2	2,6	1,6	2,8	2,8	2,3

<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/kiribati2015.pdf>

Salomonski Otoci	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u mil.)	% od ukupno		USD (u mil.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	48,2	4	3	72,1	3,8	3,8
Ukupno učešće turizma u BDP-u	129,5	10,7	2,9	196,4	10,4	4
Direktan dopr. turizma zapošlj.	6,6	3,4	1,9	8,5	3,3	2,4
Ukupno učešće zapošljavanju	18,1	9,4	1,7	23,6	9,1	2,5
Turistička potrošnja	65,2	9,9	3,3	90,3	6,7	3
Domaća potrošnja	29	2,4	2,4	250,7	2,7	5,5
Potrošnja iz zadovoljstva	53,3	2,2	3,6	71,8	1,9	2,7
Potrošnja radi posla	40,9	1,7	2,3	69,2	1,9	5,1
Investiranje u kapitalna dobra	18,6	7,2	3,9	30,4	7,5	4,6

[https://www.wttc.org/-](https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/solomonislands2015.pdf)

[/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/solomonislands2015.pdf](https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/solomonislands2015.pdf)

Tonga	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u mil.)	% od ukupno		USD (u mil.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	28,6	6,1	2,8	50,7	8,3	5,6
Ukupno učešće turizma u BDP-u	79,9	17,2	2,9	142,5	23,4	5,7
Direktan dopr. turizma zapošlj.	2	6,1	1,9	2,8	7,9	3,1
Ukupno učešće zapošljavanju	5,8	17,4	3,1	9,2	25,7	4,4
Turistička potrošnja	50,7	50,6	2,8	90,6	52,2	5,7
Domaća potrošnja	4,5	1	2,9	6,5	1,1	3,4
Potrošnja iz zadovoljstva	13,9	1,5	-4,3	18,1	1,5	3,1
Potrošnja radi posla	41,4	4,6	5,1	79	6,8	6,1
Investiranje u kapitalna dobra	14	9,3	2,2	22,8	12,5	4,8

<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/tonga2015.pdf>

Vanuatu	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u mil.)	% od ukupno		USD (u mil.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	156,8	18,6	7,1	257	19,9	4,3
Ukupno učešće turizma u BDP-u	411,5	48,8	7	682,4	52,8	4,5
Direktan dopr. turizma zapošlj.	10,4	14,6	6,1	15,3	15,8	3,3
Ukupno učešće zapošljavanju	29,6	41,8	5,9	44,1	45,4	3,5
Turistička potrošnja	280,1	69	7,4	458	73,5	4,3
Domaća potrošnja	18,6	2,2	2,5	30,8	2,4	4,9
Potrošnja iz zadovoljstva	262,3	16,2	7,1	421,9	17	4,2
Potrošnja radi posla	36,5	2,3	7,1	66,9	2,7	5,5
Investiranje u kapitalna dobra	31	15,7	7,2	56,9	19,2	5,5

<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/vanuatu2015.pdf>

Oceanija	2014.	% od ukupno	verižni indeks 2015/2014	2025.	% od ukupno	stopa rasta
	USD (u milijard.)			USD (u milijard.)		
Direktan doprinos turizma BDP-u	51	3	3,8	73,6	3,2	3,3
Ukupno učešće turizma u BDP-u	185,6	11	3,3	259,2	11,3	3,1
Direktan dopr. turizma zapošlj.	750	4,2	-1,1	854	4	1,4
Ukupno učešće zapošljavanju	2157	12	-0,6	2529	11,7	1,7
Turistička potrošnja	36,2	9,7	4,4	52,8	8,8	3,4
Domaća potrošnja	94,8	5,6	3,5	135,4	4,7	3,3
Potrošnja iz zadovoljstva	110,6	2,5	3,3	158,8	2,7	3,3
Potrošnja radi posla	20,4	0,5	5,9	29,5	0,5	3,2
Investiranje u kapitalna dobra	21,3	4,9	1,1	27,4	4,8	2,4

<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/regional%202015/oceania2015.pdf>

Cipar	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u mil.)	% od ukupno		USD (u mil.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	1479,4	7	5,6	2339,1	8,3	4,1
Ukupno učešće turizma u BDP-u	4533,9	21,3	5,5	7216,9	25,5	4,2
Direktan dopr. turizma zapošlj.	28	7,7	-0,8	29,2	7,1	0,5
Ukupno učešće zapošljavanju	82,4	22,6	3,4	104,4	25,5	2
Turistička potrošnja	2917,1	30,1	5,8	4642,3	34,2	4,2
Domaća potrošnja	336	1,6	3	485,6	1,7	3,4
Potrošnja iz zadovoljstva	3013,6	6,3	5,2	4755,6	7,6	4,1
Potrošnja radi posla	239,4	0,5	9,2	372,3	0,6	3,6
Investiranje u kapitalna dobra	329,7	12,3	12,5	573,4	13,4	4,5

<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/cyprus2015.pdf>

Malta	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u mil.)	% od ukupno		USD (u mil.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	1501,5	14,7	4	2272,4	18	3,8
Ukupno učešće turizma u BDP-u	2877,4	28,1	2,7	4120,7	32,7	3,4
Direktan dopr. turizma zapošlj.	28,1	16	2,2	36,5	20,6	2,4
Ukupno učešće zapošljavanju	51,1	29,1	0,8	62,2	35,1	1,9
Turistička potrošnja	1751,4	19	4,4	2736,3	18,6	4,1
Domaća potrošnja	301,4	2,9	1,9	372,2	3	1,9
Potrošnja iz zadovoljstva	1862,6	13,1	4	2840	16,3	3,9
Potrošnja radi posla	190,1	1,4	4	268,6	1,6	3,1
Investiranje u kapitalna dobra	221,2	12	0,4	273	11,7	2,1

<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/malta2015.pdf>

Europska unija	2014.		verižni indeks 2015/2014	2025.		
	USD (u milijard.)	% od ukupno		USD (u milijard.)	% od ukupno	stopa rasta
Direktan doprinos turizma BDP-u	669,9	3,6	3,0	898,7	4,0	2,7
Ukupno učešće turizma u BDP-u	1.787,4	9,7	3,0	2.347,2	10,4	2,5
Direktan dopr. turizma zapošlj.	11.062,0	5,0	2,3	131.213,0	5,7	1,5
Ukupno učešće zapošljavanju	24.694,0	11,1	2,1	28.367,0	12,3	1,2
Turistička potrošnja	466,5	5,9	3,9	689,4	6,0	3,6
Domaća potrošnja	1.018,0	5,5	2,3	1.283,6	5,4	2,1
Potrošnja iz zadovoljstva	1.145,5	2,8	2,8	1.530,8	3,1	2,7
Potrošnja radi posla	339,0	0,8	3,0	444,9	0,9	2,5
Investiranje u kapitalna dobra	175,5	4,9	3,4	245,8	5,3	3,1

<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/regional%202015/europeanunion2015.pdf>